

ISTVÁN KIRÁLY MÚZEUM KÖZLEMÉNYEI

Szerkeszti: FITZ JENŐ

B. sorozat 23. sz.

BOGÁR JÁNOS

FEJÉR MEGYE SZEREPE
A MAGYAR BIZTOSÍTÁSÜGY
TÖRTÉNETÉBEN

1963

SZÉKESFEHÉRVÁR

Segéd szerkesztő:

KOVÁCS PÉTER

Lektorálták:

FARKAS GÁBOR

KRALOVÁNSZKY ALÁN

FEJÉR MEGYEI MŰZEUMOK

KÖNYVTÁRA

Leltári szám; 25.193

Kiadja:

a FEJÉR MEGYEI MŰZEUMOK IGAZGATÓSÁGA
A kiadásért felelős Dr. Fitz Jenő megyei múzeumigazgató

BEVEZETÉS

A magyar gazdaságtörténetnek alig van elhanyagoltabb ága, mint a biztosítás-történet. Ez a nemtörődomség érhető volt a múltban, a kapitalista biztosítás korában, amikor a különböző biztosító társaságok, a kapitalista gazdasági rend törvényszerűségeinek megfelelően, csak a mindenkori mával és a minél nagyobb haszonnal törődtek, a múlt pedig nem érdekelte őket, de annál kevésbé érthető ez ma: a szocialista biztosítás korában, amikor a jelen gazdasági törekvéseit csak a múlttal való összefüggéseiben érthetjük meg. A régi kapitalista kizsákmányolást szolgáló biztosítási rendnek vége szakadt, hogy helyet adjon az új, szocialista biztosítási rendnek, amely az egész nép jólétét és szolgálatát tartja feladatának. Ezt a törekvést és célkitűzést pedig csak úgy érthetjük meg helyesen, ha ismerjük a múltat, amelyen felépül az új, az egész nép érdekeit szolgáló szocialista biztosítás.

Ez a tanulmány tehát ebből a szükségből született meg, megírására ez a szolgálni akarás adta az indító erőt, hogy biztosítási múltunk egy elég jelentős részletével megismertesse az olvasót.

A másik indító ok pedig az volt ezen tanulmány létrejötténél, hogy ez idő szerint még hiányzik hazai irodalmunkban egy átfogó biztosítás-történet, amelyen biztosítás-történeti szakkönyvek a külföldi irodalomban már régen megvalósultak.

Míg a külföldi irodalomban már majd minden egyes biztosítási ágazatnak megvan a maga külön biztosítás-történeti szakkönyve, addig nálunk a múltban és jelenben is csak több-kevesebb részlet munkával dicsekedhetünk.⁺¹ Egy-két kapitalista biztosító társaság iratta meg a saját történetét⁺² és egyetlen egy biztosítás történeti szakmunka jelent meg csupán az elmúlt évtizedekben, de ez is az akkori viszonyoknak megfelelően — még nagyon hiányos adatközléssel a múlt feltárását illetően.⁺³ Az első komoly biztosítási szakkönyvünk csak a legutóbbi időben, az Állami Biztosító Főigazgatóságának létrejöttével jelenhetett meg, amely kétkötetes munka a magyar biztosítás múltját is megfelelő módon tárgyalja.⁺⁴

A magyar biztosítás-történelem jövődi szakkönyvéhez akar ez a

részlet munka is némileg hozzájárulni, amikor most Fejér vármegye szerepét ismertetjük a magyar biztosításügy történetében, az eddig feltárt és rendelkezésre álló adatok alapján. Úgy gondoljuk, hogy csak az ilyen részlet munkák tehetik lehetővé egy átfogó magyar biztosítás-történet megírását.

Azért választottuk éppen Fejér vármegye biztosítástörténetét elsőként erre a célra, mert a múltban itt történt a legtöbb biztosítási kezdeményezés.

2. FEJÉR VÁRMEGYE BIZTOSÍTÁS TÖRTÉNETI SZEREPE

Fejér vármegyének és Székesfehérvár városának fontos szerepe volt a magyar biztosításügy történetében. Egymaga több biztosítási kezdeményezéssel dicsekedhet, mint az összes többi vármegyéék együttvéve.⁺⁶ Alighogy felszabadult Székesfehérvár 1688. május 19-én a török iga alól, már ugyanezen év júniusában összeírták Székesfehérvár házait, amelyek közül alig volt néhány épségben. Mégis már a rákövetkező évből, 1689-ből, ismeretes többek között egy *Rendtartása*,⁺⁶ amelyben a magyar tűzkárbiztosítás legelső nyomai fedezhetők fel. A rendtartási szabályzatok ugyanis kimondják, hogy a *tűzkárosultak hatósági segítségben részesítendőek*.⁺⁷ Mi ebből a Rendtartásból — a tűzrendészeti — intézkedéseket közöljük:

„Székesfehérvár városának 1689. évi Rendtartása.”

13. Az nemes tanács azon légyen, azmint nemzetes Vámosi Lőrincz uramnak is, ittvaló főharminczadosnak hagyva vagyon, hogy az Fakéményeket, melyek csak tűzfészkek és sárral vannak tapasztva, városi büntetés alatt lerontassák és az helyett téglából ki ki építsen. Sőt az fából épített romlott házak helyett is, az városi purgerek (burgerek, polgárok helyett), az ő levelek reversálisa szerint, jót építsenek és romlottat reparálják, ne legyen tűztől oly nagy félelem.

14. Rendeljen közönségesen az nemes város és tanács bizonyos deputásusokat (küldötteket), azkik a kéménytisztítóval (füstfaragókkal, kéményseprőkkel, akik ekkor városi alkalmazottak voltak), minden holnapban az várost megjárják, az tűzhelyeket és kéményeket megtekintsék, és ha gondviseletlen gazda és cseléd vigyázatlanságba találtatik, exemplariter (példaadóan) — mások példájára megbüntessék.

15. Azt is erősen megparancsolja az nemes városi tanács, hogy minden városi ember az maga házánál jó tűzlajtorját, csákyát, vödrot, vagy

másféle edényt, azkiben a tűz oltására vizet hordassanak, készen tartson. Ezen felett, kitől Isten oltalmazzon, ha tűz támadna, mindgyárást kiki az ő fertálmestereihez fusson, és mind seregítül jelen lévén, főbíróval és tanácsosokkal edgyütt, az égéshez futván, serényen az tüzet eloltsák.

16. Fogadjon az nemes tanács mindgyárást két vigyázókat, azkik a város két részében (ti. a fallal körülkerített várban és a falakon kívül levő külvárosban), éjjel az órákat kiáltsák, és házanként jól vigyázzanak az tűztámadásra, és hogy az házokat fel ne törjék, azmint az elmúlt télen is történt, hogy az házokat elrontották s fáját elégették, házi eszközöket ellopták, és így nagy kárt tettek. Azért nemcsak éjjel, hanem nappal is, azmikor nagy szél támad, az várost szorgalmasan járják és az tűzre jól vigyázzanak.”

Amint látjuk tehát, alig szabadul fel a város a hosszú török iga alól, máris tűzbiztonságának megóvásáról intézkedik.

Az 1697. évi június 4-én tartott belső tanácsülés pedig azt a parancsot intézi polgáraihoz, hogy mindegyik városrészben (a bel-, palotai és budai-részben) 4 frt. büntetéspénz terhe alatt minden házigazda köteles a háznál vizet készen tartani a tűz oltására és ennek a parancsnak a betartását a fertálmesterek (az egyes városrészekben választott elöljárók) házról-házra járva kötelesek ellenőrizni. A parancs megszegőit a város főbírójánál kellett feljelenteni. Ugyanígy kellett jelentést tenni minden gyanús dologról a tanács által felfogadott 2 éjjeli órnek is, akiknek a fizetése 1723-ban 12 garas, vagyis 60 dénár vot hetenként.⁺⁸

De nemcsak tüzi-rendtartását alkotta meg a városi tanács, hanem építkezési-szabályrendeleteket is alkotott: az ún. *Pau-Ordnung*-ot (helyesen: Bau-Ordnung, építési-rendelet). Ebben meghatározták és kijelölték az egyes utcavonalakat is, az újjáépítés során, amely rendelkezéseket szintén mindenkinek be kellett tartani. ⁺⁹

1723-ban újabb rendelkezést hoz a városi tanács a tűzveszély megelőzésére. Így többek között kimondják, hogy senki a város belterületén széna és szalmakazlakat ne rakjon. A nád- és szalma tetőket pedig szigorú büntetés terhe mellett — azonnal bontsa le. 1731-ben pedig kihirdetik a dohányzási tilalmat. Az utcákon, udvarokon és kertekben senkinek sem volt szabad dohányozni 12 forint büntetéspénz terhe mellett, amely összeg ebben az időben igen terhes büntetés volt, ha meggondoljuk, hogy pl. ugyanebben az időben 1 pár elsőrendű csizmának az ára: 1 frt. 80 dénár volt, vagy hogy pl. 1 arató munkásnak a bére akkor a szabad királyi városokban — élmezés nélkül: csak napi 20 dénár volt. Éppen ezért 1734-ben ehhez még azt is hozzátesszik, hogy aki a 12 frt. büntetéspénzt megfizetni nem tudja, az 50 nyilvánosan elszenvedendő botütést fog kapni. 1736-ban pedig még szigorúbb büntetést hoznak a

dohányzók ellen, akiket időközben már össze is irattak, hogy tűz esetén ezeket vegyék elő. Kimondják azt is, hogy akik az istállókban, vagy más tűzveszélyes helyen dohányoznak, azokat személyválogatás nélkül börtönbe vetik, amiután más büntetés is következik. Éppen ezért most már 2—2 embert rendelnek ki minden városrészbe, hogy a pipásokra és a tűzveszélyre házról-házra való járással szüntelenül figyeljenek.⁺¹⁰

A tűz elleni védekezést az országos törvények is előírták. Pl. az 1723:11. tc. kimondotta, hogy a gyújtogatókat — elevenen égessék meg... Az 1723:109. tc. pedig kimondotta, hogy a törvény-cikk alapján kiadandó Helytartó Tanácsi rendelkezés értelmében az egyes vármegyék és szab. kir. városok alkossák meg a maguk „*Feuer-Ordnung*”-jaikat (tűzrendészeti-szabályrendelet). A Székesfehérvári Tűzrendészeti-szabályrendeletet azonban az erre célra kiküldött cs. kir. udvari kamarai bizottság állította össze 1728-ban. Ennek a szabályrendeletnek a címe: „*Der Königlichen Frey Statt Stuellweissenburg Feuer Ordnung*”. (Székesfehérvár szabad királyi város tűziszabályzata.) Ez a szabályzat 10 pontból áll és ennek főbb rendelkezéseit — bő kivonatban, a függelékben közöljük.

1739-ben is alkotott a város egy *Tűzoltási-rendszabályt*,⁺¹¹ amely rendszabály azt írja (helyszűke miatt az egészet nem akarjuk leközölni), hogy az egyes városi céhek miféle szerszámokkal és tűzoltó-szerekkel kötelesek megjelenni a tűz eseteknél. Még pedig testületileg, büntetés terhe alatt. Egyben azt is felsorolja, hogy az egyes céhek közül melyiknek mi a feladata a tűz oltásánál. Az egyiknek pl. a vízről, a másikkal az ingóságok mentéséről, a harmadiknak az oltásról, stb. kellett gondoskodni.⁺¹²

Mindezek a rendszabályok azt bizonyítják, hogy a régi városi tanácsok különös gonddal írták elő és szabályozták a városi lakosok tűzoltási kötelezettségét.

Ebben az időben nálunk még szervezett kármentesítés és biztosítás nem volt, hanem csak a már említett hatósági segélyezés és a hatóságilag engedélyezett kéregetés. Az ún. égettek, vagy tűzkárosultak, a hatóságtól — *kéregető-levelet* és felhatalmazást kaptak, hogy a jószívú emberekhez könyöradományokért forduljanak.⁺¹³

Érdemes megjegyezni, hogy Európa nyugati országaiból sokkal korábbi adatok maradtak fenn — a biztosítás kezdeteiről. Nagy Károly császár (768—814-ig) korában alakultak meg az első ún. *Gilde*-k, testületi összefogások, amelyek tagjaiknak bizonyos természeti csapások és egyéb veszélyek ellen is segítséget nyújtottak, a terhek közös viselése alapján,⁺¹⁴ — Hamburgban pedig már az ottani 1676. évi nagy tűzvész hatására az ott működő *Gildek* 1677-ben megalkották nagy nyilvános tűzbiztosító-pénztárukat: a *General-Feuer-Kasse-t* (az Általános Tűz-Pénztár-t) s

ezzel létrehozták első nagyszabású tűzkár-biztosító-intézetüket. — Londonban az 1666. évi nagy tűzvész után alakult meg 1680-ban; *The Fire Office* (Tűz-Intézet) néven az első tűzbiztosító intézet. Ez az utóbbi azért is nevezetes, mert megalkotta saját, fizetett tűzoltóságát is, hogy az intézetüknél biztosított házigatlanokat és egyéb vagyontárgyakat a tűzveszék pusztításaitól megvédjék. Ezért rendszeresítették legelsőként az ún. biztosítási-táblácskákat is, amelyeket a biztosított vagyontárgyakra, házakra, jól látható módon kellett felerősíteni. A biztosító társulat saját tűzoltósága kivonult minden riasztásra, hogy megnézzék: intézetüknél biztosítva van-e az égő ház? — ha igen, nyomban hozzáfogtak a tűz oltásához. Ha pedig nem találták az égő házon a táblácskát, oltás nélkül hazavonultak.⁺¹⁵

A teljességre való törekvés nélkül lássunk még néhány adatot a tűzbiztosítás történetéből:

1708-ban alakult meg Poroszországban: az *Általános Városi és Vidéki Tűzbiztosító Pénztár*. Míg Szászországban 1729-ben alakult meg az első *Brand-kasse*, amely biztosítási intézmények rövidesen minden német államban megalakultak. 1710-ben Ausztriában alakult meg az első *tűzbiztosítási paraszt-egyesület*, melyet követtek a többiek. Svédországban pedig 1734-ben bevezették az épületek kötelező tűzbiztosítását is. Ugyanezt cselekedték 1767-ben Norvégiában és 1761-ben Dániában is.⁺¹⁶

Hazánkban az eddigi kéregető gyakorlattal szemben bizonyos mérvű fordulatot jelentett, hogy a Helytartó Tanács a hozzá jelentett nagyobb tüzesetek és tűzvészek alkalmával — országos könyöradomány-gyűjtést rendelt el a károsultak számára. Körlevélben hívta fel az egyes megyéket és törvényhatóságokat, hogy a megnevezett tűzkárosultak részére: hatósági gyűjtést végezzenek és ennek eredményéről a Helytartó Tanácsot is értesítsék.⁺¹⁷ — Sajnos, azonban ezeknek a felhívásoknak és rendelkezéseknek sem volt meg az az eredménye, amelyet ezektől várni lehetett volna. Az egyes gyűjtéseket eszközöző szolgabírák rendszerint csak — nemleges — jelentéseket terjesztettek a megyei közgyűlések elé. — Általában csak igen kevés segedelem folyt be ezekre a felhívásokra. Ugyanis az egyes községek lakói elsősorban a saját- és környékbeli tűzkárosultakat segítették.

Így érthető tehát az, hogy még 100 évvel később is, 1825-ben, Fejér megye közgyűlése tárgyalván⁺¹⁸ a Helytartó Tanács 1825. júl. 25-én kelt ama rendeletét mely szerint „Veszprém megyei 4 Helység: Tüskevár, Kislód, Padrag és Noszlop községek égett lakosai számára Segedelem szedetni rendeltetett el”, hogy még ugyanezen évben a folytatólagosan tartott megyei közgyűlésen a szolgabírók jelentik, miszerint „ezen 4 Helységek égett lakosai számára összesen: 7 frt. 27 kr. segedelem sze-

detett össze...⁺¹⁹ Mert hogyan történt ez a segedelem gyűjtés? A Helytartó Tanács ilyen rendeletét megtárgyalta a megyei közgyűlés, ez megbízta a szolgabírókat a gyűjtéssel, a szolgabírók pedig körrendeletben felhívták a segedelem gyűjtésére a falusi bírót. — Erre vonatkozólag hadd közöljük *Mentler Károly Fejér megyei főszolgabírónak* 1836. szept. 5-én kelt és Csabdin, a Falusi-bíróknak kiadott két körrendeletét:

„Bihar Vmegyei Nagy Várad Mező város, Váradvár-allya, és Várad Velence tűz által tetemes kárt szenvedett lakosoknak felsegállításokra gyűjtés rendeltetett el, ha valamely sommákat összeszednek, jelentsék.”

Ugyanezen év novemberéből egy másik körrendelete így szól:

„Ugyancsak a Helytartó Tanácstól vett parancsolat szerint: Trencsén megyei *Puchó* mező város, Moson-m.-i *Szt. András* falu, Zólyom m.-i *Bába-széki* mező város, *Szokolca* mező város és végre *Szeged* város tűz által több ízben tetemesen megkárosított lakosok fölsegélyezésére segedelem szedés rendeltetett el, igyekezzenek az előjárók szedni, s ha mit beszedenek — jelentsék. —

P. Zámor Nov. 29. 1836. *Mentler Károly főszolgabíró.*⁺²⁰

Csoda-e, ha a minden második hónapban elrendelt ilyen gyűjtések nem jártak kellő eredménnyel?^{+20a}

Időközben azonban mégis történt valami a tűzbiztosítás, illetve a tűzkárbiztosítás terén Mária Terézia uralkodása alatt. A Helytartó Tanács rendészeti-osztálya, melynek vezetője: gr. *Balassa* Ferenc volt, külföldi tanulmányútra küldötte ki Balassát, a külföldi tűzkártérítés és tűzrendészet tanulmányozására. Az utazás eredményeként 1769-ben és 1771-ben kiadtak egy országos tűzrendészeti-szabályzatot. Az 1769. évit azért, hogy a megyék és törvényhatóságok hozzászóljanak ezekhez a fontos kérdésekhez és megtegyék észrevételeiket. Az 1771. évi rendelkezést, mint végleges rendelkezést adták ki, melynek kiadásánál és megfogalmazásánál figyelembe vették a megyék észrevételeit is. Ebben a kötelező erejű rendszabályban a Helytartó Tanács elrendelte, hogy — minden megye és törvényhatóság köteles egy központi Tüzi-Cassát, vagy Tüzi-Pénztárt, latinosan: Cassa-Incidentalis-t felállítani, melynek számadásait kötelesek évenként a Helytartó Tanácshoz felterjeszteni és jóváhagyatni. Ebből a Tüzi-Cassából kell a jövőben az előírt tűzoltó-szereket és tűzvédelmi eszközöket beszerezni, valamint — a tűz által sújtott lakosokat is segélyezni. Ezt a rendelkezést akkor minden vármegye és törvényhatóság végre is hajtotta.^{+21b}

Ennek a helytartó-tanácsi rendeletnek az értelmében készítették el azután az egyes vármegyék a maguk tűzrendészeti-szabályzatát és alkották meg Tüzi-Cassájukat is. — Így többek között: Szabolcs-megye Bihar-vármegye, Zala-megye, Nagyvárad, Pest, Buda, Pozsony városok is.⁺²²

Ezekre a Tüzi-Cassákra vonatkozó iratok egyébként megtalálhatók az *Országos Levéltár* Helytartó-tanácsi iratai között.^{+23a}

1774-ben a Székesfehérvári városi tanács is újabb tűzrendészeti-szabályrendeletet alkotott, amelynek jóváhagyásáról olvasunk a régi jegyzőkönyvben.

Ennek előzménye az volt, hogy 1772-ben tárgyalja a városi tanács a Helytartó Tanácsnak 1771-ben, illetve 1769-ben kiadott rendeleteit a tűzrendészetre vonatkozólag. A Helytartó Tanács elrendelte, hogy a jövőben ne fából, hanem kőből, téglából, vályogból és tömésföldből, tehát a tűznek jobban ellenálló anyagokból építsék a házakat. Egyben figyelmezteti a városi hatóságot arra is, hogy „Ő Felseje parancsolatára a jövőben a tűzkárosultakat is rendszeresen segélyezze a város”, amiért is fel kell állítani: a Tüzi-Pénztárt. — A hivatalos számadási iratokból megállapítható, hogy a Helytartó Tanács ezen rendelkezése értelmében Székesfehérvárott is felállították ezt a Cassa-Incidentalist, akárcsak az ország többi városában és vármegyéjében, amint ezt az előbbieket során már megállapítottuk.^{+23b}

Így a hazai tűzkártérítés történetét egészen 1772—74-ig tudjuk visszavezetni. Ezek a tüzi-pénztárak fedezték a tűzoltó-szerek és tűzvédelmi-eszközök berendezését és fenntartását is, amelyeknek beszerzését a Helytartó Tanács rendészeti osztálya ugyancsak szorgalmazta és előírta. Ezek állományáról évenként jelentést kellett betérjeszteni az egyes törvényhatóságoknak.⁺²⁴

Ugyanezekből a tüzi-pénztárakból kellett segélyezni a tűzkárosultakat is.

A tüzi-pénztáraknak, így a Székesfehérvári cassa-incidentalisknak is négy bevételi forrása volt:

1. Végrendeleti hagyományok, vagy legatak,
2. az újonnan felvett városi polgárok által fizetendő díjak,
3. az adás-vételi ügyleteknél minden forint után 1 dénár illeték.
4. Valamint a tüzi-szabályzat áthágóira kirótt büntetéspénz.⁺²⁵

Ezeken kívül még adományokból és gyűjtésekből is gyarapodott a tüzi-pénztár. Ezek a bevételi források minden megyei és városi tüzipénztárnál feltalálhatók, nemcsak a székesfehérvári cassa-incidentalisknál. — Székesfehérvár városi tanácsa egyébként már a török hódoltság megszűnése óta segélyezte a városi pénztárból a tűzkárosultakat, amint ez a számadási iratokból is megállapítható.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy Székesfehérvárott már 1736-ban létesítettek tűzoltó-szertárat.^{+26a} A budai-városrészben és a rác-városban külön félszereket építtetett a városi tanács, ahol a tűzoltáshoz szükséges vízfordó-lajtákat, vödörket, létrákat, csákyákat és egyéb szereket

tartották. Ezek közül a tűzoltó-szertárok, vagy félszerek közül a régi Göbel-téren álló félszert csak a múlt század végén rombolták le a város rendezés során. Ez tehát közel 170 évig fennállott, mindvégig eredeti rendeltetésének megfelelően.

Tűzoltó-fecskendőkről Székesfehérvár város történetében legelőször 1774-ben van említés téve. De hogy ezek a fecskendők milyenek voltak, azt ma már nem tudjuk megállapítani.^{+29b}

Az 1840-es években 3 biztosítási intézmény megalkotásával és létrehozásával is találkozunk Fejér-vármegyében. Ezek itt születtek meg és innen indultak ki, hogy igen nevezetes helyet biztosítsanak Fejér-vármegyének a magyar biztosításügy történetében. Ez a három biztosítási intézmény a következő:

1. A Székesfehérvári Katonai-újonczállítási Biztosító Intézet, vagy szövetkezet, amely Székesfehérvárott 1841-ben alakult meg.⁺²⁷

2. A Fejérmegyei Tűz és Jégkármentesítő Kölcsönös Biztosító Intézet, mely Fejér vármegye 1844. évi közgyűlésén fogadtatott el a Szabolcsmegyei minta alapján, amelyet előbb a tűzkármentésre, később pedig a jégkármentésre is kiterjesztettek.⁺²⁸

3. A „Székesfehérvári Első Magyar Kölcsönös Életbiztosító Intézet”, az első ilyen irányú és az egész országra kiterjedő életbiztosító intézet, amely 1846-ban alakult meg.⁺²⁹ Ezeken kívül Fejér-vármegyének még egy nagyjelentőségű biztosítási kezdeményezése is volt, amelyet azonban országos viszonylatban és törvénnyel akartak megvalósítani: A marhavész meggátolására alakult kármentő társaság. — Az országgyűlési követeknek adandó 1840-ből való utasításokban olvassuk:

„...a marha-nyavalya az által gátoltatna, ha a nyavalyás marha azonnal agyonüttetne, ezért javasolják (ti. a követek) egy ilyen kármentő társaság felállítását, ezt szorgalmazzák, amely intézet, vagy társaság kármentésénél a gazdákat.”⁺³⁰

Nem kell különösebben hangsúlyozni, hogy ebben az időben, Fejér-vármegye ilyen irányú kezdeményezése: egy marhavész elleni kármentesítési, vagy biztosító társaság felállításának a terve és szorgalmazása, országos viszonylatban, igen jelentős esemény volt. Hogy ez a biztosítási intézet akkor mégsem valósulhatott meg, hazánk akkori elmaradott és fejletlen pénzügyi és gazdasági viszonyainak tudható be.

A kedvenc eszmét és gondolatot azonban mégsem hagyták egészen elaludni, 20 esztendővel később, 1861-ben létrehozták és megalakították: a Fejérmegyei Kölcsönös Szarvasmaha-biztosító Társulatot, mint a megye 4. biztosító intézményét.⁺³¹ Megadván egyben az impulzust is ahhoz, hogy a következő években az ország gazdatársadalma foglalkozzék egy országos szintű állatbiztosító-társaság felállításával, amely azonban csak

1869-ben jött létre: Első Magyar Kölcsönös Állatbiztosító Társulat néven.⁺³² — Ennek a társulatnak a létrejöttét azért hangsúlyozzuk, mivel ez a biztosító kezdeményezés eddig ismeretlen volt a magyar biztosításügy történetében.

3. A SZÉKESFEHÉRVÁRI KATONI-ÚJONCZÁLLÍTÁSI BIZTOSÍTÓ INTEZET

A XIX. század első felében nemcsak hazánkban, hanem Európa más országaiban is olyan törvény járta, mely szerint az országgyűlések a kormány kívánságára megszavaztak egy bizonyos katonai újonc-kontingenst és azt kivetették az egyes vármegyei és városi törvényhatóságokra, megállapítván számszerint, hogy melyiknek — hány katonai-újonc állításáról kellett gondoskodni. Ezek a törvényhatóságok azután saját kebelükben gondoskodtak a reájuk kivetett, szükséges újonc létszám kiállításáról és zászlók alá küldéséről. Mivel azonban ez a katonáskodási idő és kötelezettség elég hosszúvá nyúlt, általában 8—10 évre, érthető módon — mindenki vonakodott katonának jelentkezni. Ezért a törvényhatóságok tisztviselői, segítségül hívva a katonai verbuváló osztagokat, kötéllal fogták, kényszerítették a katonai szolgálatra alkalmas, szegénysorsú jobbágy fiatalokat. Néhol pedig sorshúzás alapján döntötték el, hogy ki menjen katonának.

A katonafogásnak, vagy újonczállítási kötelezettségnek ez az átkos formája kényszerítette azután Székesfehérvár város lakosságát arra, hogy egy biztosítási-szövetkezetet, vagy társulást hozzon létre, újonczállítási kötelezettségük teljesítése céljából. A város családjai társultak egymással abból a célból, hogy egy közös kasszát hozzanak létre 10—10 forintos befizetett üzletrészeikből, vagy részvényeikből és az így összegyűlt összegből fogadjanak maguk helyett katonai újoncokat. Mert megfelelő összeg, váltságdíj lefizetése ellenében, mindig akadtak olyan szegénysorsú jobbágyfiatalok, akik jópénzért vállalták az ilyen hosszúvá nyúló katonai szolgálatot, annak minden kockázatával együtt. Ezek arra gondoltak, hogyha 10 év után szerencsésen hazakerülnek, az ezen idő alatt kamatra elhelyezett nagyobb váltságdíj összegéből — megalapozhatják szerencséjüket: maguknak házat, gazdasági felszerelést, állatokat vásárolhatnak. Így nyomasztó és nincstelen szegénységtől, a házatlan zsellérségtől megmenekülhetnek. Ha pedig a hosszú katonáskodási idő alatt valamelyik csatában, vagy ütközetben ott maradnának, akkor öreg szüleik jutnának nagyobb pénzösszeghez — öreg napjaikban.

Az ember-vásárnak egyébként ez a módja és formája eddig is szokásos volt, amikor egy-egy jómódú, gazdag ember maga vagy fia helyett,

ha a sorshúzás rájuk esett, fogadott és megvásárolt egy-egy szegény jobbagy fiatal, megfelelő összegért, hogy az menjen el katonának. — Az embervásárnak, vagy új rabszolga-kereskedelemnek ezt a módját intézményesítették a székesfehérvári polgárok azáltal, hogy egy ilyen közös kasszát, vagy biztosítási szövetkezetet hoztak létre a maguk mentségére.

Így jött létre és alakult meg 1841-ben: a *Székesfehérvári Katonai-újonczállítási Biztosító Intézet*, melynek megalakulásáról az *Erdélyi Híradó* 1841. május 23-i számában ad hírt:

„Székesfehérvárott 10 pengő forintos részvényű biztosító egyesület keletkezett, a végre, hogy valamely tagját a katonáskodás sorsa érné, helyette az egyesület pénztárából fog újoncz fogadtatni. Ha pedig magának katonáskodni kedve lenne, a fogadandó helyettesekkel egyenlő bért kap.

Részvényekből 3640 frt. jött bé, adakozások által pedig mintegy 3800 frt-ra emelkedett; ez a legrosszabb esetben a sorshúzó $\frac{3}{4}$ részét biztosítja. 61 újonczot kellene a városnak állítania, de időközben 14 önkéntes behuzatván, a polgárok közül pedig öten, egy-egy újoncz állítását sorshúzás alatt megígervén, a szám 42-re szállott. — De 11 család nem lévén képes részvényt fizetni, ezeket is kebelükbe fogadták. — Nem tudni, mennyibe kerülnek az újonc-helyettesek, ha marad pénz, kamatra kiadják és 10 év múlva a hazatérő bajnokoknak adják, ajándékozzák.”

Eddig tart az *Erdélyi Híradó* egykori tudósítása erről a székesfehérvári biztosítási intézményről, amely érdekes világot vet fel az akkori idők szociális körülményeire is. Ha azonban ennek a közös kasszának: 3,800 frt-os összegét elosztjuk a fogadandó 42 újonc-helyettes létszámával, akkor arra a megállapításra jutunk, hogy még 100—100 frt. váltságdíj sem jut közülük 1—1-re, hanem csak 90 frt. Tehát ennyi pénz volt akkor, 1841-ben, Magyarországon egy-egy ember ára...

4. A FEJERMEGYEI TŰZ- ES JÉGKÁRMENTESÍTÉSI KÖLCSÖNÖS BIZTOSÍTÁSI INTÉZET

A másik nevezetes biztosítási intézmény létrehozása és megalkotása Fejér megye részéről — nem saját kezdeményezéséből született meg, hanem az indítékot hozzá: *Szabolcs vármegye* adta. Nevezetesen Szabolcs, vagy amint akkor írták: *Zabolch* megye 1842-ben létrehozta a saját, a vármegye területére kiterjedő: *Kölcsönös Tűzkármentesítési Egysülést*.⁺³³

Az alakuló közgyűlés 1842. augusztus 29-én volt Nyíregyházán, az akkor ülésező megyei közgyűlés alkalmával és annak határozata alapján. Tényleges működését azonban csak 1842. szeptember 13-án kezdte meg az egyesület.⁺³⁴ — Ezt megelőzőleg azonban *Nyíregyházán*, a megye székhelyén,

1839. évtől kezdve néhány évig (valószínűleg a megyei tűzkármentesítési egyesület megalakulásáig), működött már egy városi kölcsönösségi alapon működő tűzkármentesítési egyesület, amint ezt a város történetéből tudjuk.⁺³⁵ — 1774-től kezdve pedig létrehozták itt, Szabolcs-megyében is, a Helytartó Tanács által elrendelt Tüzi-Kasszát, vagy Cassa-incendiálist. Így Szabolcsban a tűzkármentesítési-pénztár gondolata már igen tekintélyes múlttal dicsekedhetett.⁺³⁶

Ugyanebben az időben már Erdélyben is működtek hasonló megyei-tűzkártérítő-egyesületek, vagy társaságok. Érthető tehát, ha ezeknek a híre eljutott távolabbi vidékekre is. Így többek között Fejér vármegye területére is. Annál is inkább, mivel ebben az időben az *Erdélyi Híradó* volt az egyik legjobban elterjedt hírlapunk, amely itt, Fejér megyében is eléggé ismeretes volt. Valamint ekkor már megindult *Kossuth* Lajos szerkesztésében a *Pesti Hírlap* is, amely ugyancsak foglalkozott ezekkel a biztosítási intézményekkel. És mivel az akkori időben az építkezési anyagok, főként a nád-, szalma- és faszindelyes tetők gyúlékonysága miatt, valamint a tűzrendészet kezdetleges volta miatt is, a gyakori tűzvészek rettenetes károkat okoztak az egyes városokban és helységeken: érthető volt az érdeklődés a tűzbiztosítási intézmények iránt.

Az ausztriai tűzkárbiztosító társaságok már 1825. óta működtek hazánk területén. Ezeknek alapszabályait a *Helytartó Tanács* annak idején minden törvényhatóságnak megküldte ismertetés végett és felhívta figyelmüket ezek hasznos működésére. Fejér megye közgyűlési iratai között is megtalálhatók ezek a felhívások és a megye közgyűlése foglalkozott ezekkel annak idején.⁺³⁷ — Az 1830-as évektől kezdve pedig különösen az ún. trieszti: *Generali*-, *Azienda*-, stb. biztosító társaságok fejtettek ki nagy tevékenységet hazánk területén, mint modern, tőkeerős társaságok. Ügynökeik felkeresték a legtávolabbi vidékeket is. Így a tűzbiztosítás gondolata nem volt ismeretlen a magyar közönség előtt sem. Az idegen társaságok azonban sok pénzt vittek ki az országból. Ezért alakultak akkor ezek a vármegyei kölcsönösségi alapon működő tűzkármentő, vagy tűzkártérítő társaságok, vagy biztosítási egyesületek.

Így alakult meg tehát 1842-ben a Szabolcs-megyei Tűzkármentesítő Egyesület is, amely az adózókra nézve (tehát a jobbagyokra nézve) kötelező volt, míg a nemesekre nézve önkéntes. Az egyesület egy lelkes hangú, kézzel írott körlevélben fordult a többi vármegyei közgyűlésekhez is annak érdekében, hogy hozzanak létre ezek is, a társ-vármegyék is, hasonló, kölcsönösségi alapon működő tűzkártérítő vagy tűzkármentesítő egyesületeket saját területükön.⁺³⁸ Fejér vármegye 1844. évi közgyűlése tárgyalta ezt a kérdést és ezzel kapcsolatban az egykori jegyzőkönyvben ezt olvassuk:^{+39a}

„Tűzkármentesítő alapszabályait használat végett megküldötte Zabolch Vármegye Febr. 26-ról.” — Majd később:

„Tűzkármentesítő intézet Alapszabályát, Zabolch Megye által küldött, mint az adózókra nézve tényszerűt — a küldöttség ajánlván, bemutatta: az Alapszabályok 500 példányban leendő kinyomatását és a Megyében leendő kiosztását rendeltetvén.”^{+39b}

Ezt megelőzőleg tudni kell azt is, hogy Székesfehérvárott 1843. szept. 5—10. között rettenetes tűzvész pusztított, amely a város nagyrésztét romhalmazzá tette és a megyeházában is kárt okozott.⁺⁴⁰ Ezen tűzvész hatására is foglalkozott a vármegyei közgyűlés egy ilyen tűzkármentesítési intézet felállításának a gondolatával. Így Szabolcs megye felhívása és az ottani tűzkármentesítő egyesület alapszabályainak a megküldése — kapóra jött a vármegyének és azt, mint reájuk nézve is célszerűt, nyomban el is fogadták. A következő 1845. és 1846. évben is foglalkoztak ezzel a kérdéssel és a megyei biztosító intézet hatáskörét kiterjesztették: *a jégkármentesítésre is*. Ebben van Fejér vármegye kezdeményező szerepe. Az eddigi hasonló megyei biztosítási intézmények csak a tűzkármentesítésre gondoltak, s a jégverést kihagyták gondoskodásuk köréből.

Az újonnan felállított biztosítási intézet alapszabályainak jóváhagyását azonban a vármegye csak igen nehezen tudta kieszközölni a Helytartó Tanácstól és az csak 1847. év elejére érkezett meg.⁺⁴¹

Meg kell azonban említenünk, hogy dacára a leggondosabb kutatásnak a megye közgyűlési iratanyagai között, melyek reánk maradtak, ennek a megyei kölcsönösségi alapon működő tűz- és jégkármentesítő intézetnek az alapszabályait külön, sehol sem sikerült megtalálni. A régi Zabolch-megyei tűzkártérítő-egyesület kézirati példánya azonban megvan a *Tűzoltó Múzeum* kéziratárában. Tekintettel arra, hogy ezt fogadta el Fejér megye is és közgyűlési határozata szerint szóról-szóra magáévá tette, mi is ezt a szöveget közöljük.

5. A SZÉKESFEHÉRVÁRI ELSŐ MAGYAR KÖLCSÖNÖS ÉLETBIZTOSÍTÓ INTÉZET

Ez volt Fejér-vármegyének harmadik és egészen sajátos, eredeti biztosítási kezdeményezése, amely országos méreteivel is: *első ilyen irányú hazai kezdeményezésünk és intézetünk volt*. Éppen ezért ennek ismertetésével kissé bővebben is foglalkozunk.

Legrégibb és legelső ilyen irányú kezdeményezésünk: az 1795-ben megalakult Budai Nyugdíjpénztár volt,⁺⁴² amely már csak jellegét

tekintve is, alig nevezhető életbiztosítási kezdeményezésnek. — Az ezt megelőző időkből való és már a XIV.—XV. századokból kezdődően működő ún. Bánya-társ-ládák, vagy Bánya-társpénztárak pedig inkább betegsegélyző és ugyancsak nyugdíjpénztárak voltak, mint életbiztosítási intézetek.⁺⁴³ — De ugyanezt kell elmondani és megállapítani a XIX. század első felében alakult különböző: Temetkezési- és Nyugdíj-pénztárakról is. Ezek is általában csak szűkkörre, egy-egy vidékre, vagy foglalkozási ágazatra terjesztették ki működésüket.⁺⁴⁴

Az első, igazán nagyszabású és az ország területére kiterjedő életbiztosítási intézményünk: Boros Mihály kezdeményezésére jött létre és 1846. évben Székesfehérvárott alakult meg: Székesfehérvári Első Magyar Kölcsönös Életbiztosító Intézet néven. Az intézet létrehozásának eszméje a Székesfehérvári Takarékpénztár választmányától indult ki, amiről Boros Mihály, Fejér megye egykori alispánja, a következőképpen számol be visszaemlékezéseiben:⁺⁴⁵

„Magyarországon 1848. előtt nagyon gyenge talaja volt a biztosításnak és biztosítási eszmének, lett légyen az élet-, tűz- vagy jégbiztosítás. — Csupán Erdélyben tengődött egy jégbiztosítási intézet. A székesfehérvári takarékpénztár választmánya áthatva a biztosítási eszme fontosságától, 1846-ban elhatározta, hogy életbiztosító intézetet fog Székesfehérvárott felállítani, s ennek létesíthetése végett könyvvezetőjét: Hamvassy Imrét küldte ki, hogy a magyar hazában ez ismeretlen ügyet tanulmányozza.

Hamvassy Imre Lipcsébe ment Masiushoz, a biztosító intézetek akkor legnevezetesebb vezére s alapítójához s tíz hétig tanulmányozott az emberiség e nemes keblű barátjánál. Masius nem a részvényekre, hanem a kölcsönösség elvére alapított biztosító társaságoknak volt pártolója s Hamvassyval is ezt kedveltette meg.

Hamvassy hazaérkezvén, a takarékpénztár közgyűlése előtt kitarta tanulmányait, behatóan fejtegette a kölcsönös biztosításnak a részvényes fölötti előnyeit; de a takarékpénztár, mint részvényes és nyereszkes társaság, részvényekre alapítandó együletet sürgetett s mivel Hamvassy ennek felállításához segédkezet nyújtani nem volt hajlandó, a biztosítás iránti meleg érdeklődés kihűlt a takarékpénztár tagjaiban.

Hogy a befektetett anyagi és szellemi tőke kárba ne vesszen, Hamvassy Imre felszólított engem, Karácsony Antalt s Fleischer János helybeli polgárt, hogy a takarékpénztár befolyása nélkül alapítsuk meg a biztosító intézetet s 1846-ban megalapítottuk, habár tetemes áldozattal az — Első Magyarországi Kölcsönös Életbiztosító Intézetet. Karácsony Antal lett az elnök, Hamvassy az igazgató, én a titkár s Fleischer János a pénztárnok.

Legelsőbben is lelkes felhívásokat intéztünk a hazai megyei és városi hatóságokhoz, hogy pártolják a közhasznú célt s ajánljanak kebelükből ügynököket s felszólításunk oly meleg fogadtatásra talált és pártfogásban részesült, hogy mindenütt a legelőkelőbb férfiak vállalkoztak az ügynökségre.

Az 1847.-ki eredmény megmutatta, hogy a biztosítási eszme magva hazánkban nem hullott kősziklára, vagy az út mellé, hanem termékeny talajba, s az intézet jövője megalapított.

Fáy András a minden szépnak, jónak és nemesnek buzgó pártfogója, aki maga is egy kölcsönös biztosító intézet tervével foglalkozott: tudomást szerezvén az intézet létezése és működéséről; levelet intézett hozzánk, hogy nem volnának-e hajlandók az intézet székhelyét Pestre átnenni s az Első hazai takarékpénztárral összeköttetésbe lépni?

Mi természetesebb, minthogy a kínákozó kedvező alkalmat örömmel ragadtuk meg, részint azért, mert a zsenge intézet az ország szívéből nagyobb befolyást gyakorolhat a nemzetre; részint azért is, hogy az intézet pénzei a legbiztosabb intézetben lesznek elhelyezve.

1848. március 14-én tartotta az Első hazai takarékpénztár e célra kitűzött közgyűlését. Én és Hamvassy voltunk a közgyűlésre kiküldve s miután a gyűlés tagjait e némileg ismeretlen ügyről sikerült felvilágosítani: az egyesülés elvben elfogadtatott s módoszatok kidolgozására küldöttség neveztetett ki."

Így alakult meg tehát hazánkban az első országos jellegű életbiztosító intézet, kölcsönösségi alapon, Székesfehérvárott. Kitűzött céljáról: 1847-ben kiadott Alapszabályai adnak felvilágosítást.⁴⁶

A 38 lapra terjedő füzet Előszavában ismerteti az intézet létrejöttének célját és annak a családok biztonságára gyakorolt megnyugtató hatását. Itt többek között a következőkről tájékoztat bennünket:

„Kezdetben csak ember életérei biztosításokat fogad el (ti. az intézet), azaz oly szerződéseket, mik szerint, az intézetbe fizetendő s a biztosítottnak életkorával növekedő valószínű részvétdíjért a biztosítottat — előbb vagy utóbb — történendő halálakor azonnal örökösének vagy a felvételi bizonyítvány törvényes tulajdonosának bizonyos összeget fizet. Később azonban nyugdíjazási biztosításokra s kiterjesztetik, miszerint valakinek még életében, vagy halála után egy harmadiknak egy bizonyos tőkét egyszer mindenkorra, vagy meghatározott összeget évenként kifizet.

A Magyarország s kapcsolt részei javára alapított életbiztosító intézet — melynek alapszabályai alább olvashatók — jótékony sugarait résztvevőire a milly mértékben löveli; azokat épp azon mértékben biztosítja a felől, hogy minden magányérdektől — mely minden más

intézetnek főrugója — ment és tiszta; mert csekély kezelési költségei mellett évenként a biztosítottak életkorához mérten csak azon összeget fizeteti be, melyet a lefolyt évben megholt biztosítottaknak fizetett ki. Csekély belépti díj tőkét, de soha nem pénzalapot — is kezel ezen intézet; mert épen a biztosítottak összességében áll a kölcsönös kötelezettségek teljesítése felőli legnagyobb biztosság, midőn ellenben minden eddigi ismert s szorosan meghatározott díjaztatás alapelveire alakított intézetek — az 1829. évben alapított Hannoverait kivéve — azon aggodalmat idézik elő, hogy az évenként nagyobbuló s összetorlódo alaptőkét mikép kell, és lehet beszédni, s aránylagosan kamatoztatni.

És mivel a Hannoverai 17 éves fennállása alatt hatékonyságát ellenmondhatatlanul bebizonyította, és amennyibe magába zárt szűk korlátai engedték, igen sok áldást árasztott: indokul szolgált jelen intézet alapítóinak, hogy inkább ollyat fogadjanak el mintául, mely a résztvevők igényeinek legjobban megfelel; s inkább az illy üdvőtárasztó intézetek felállításában ügyes tapintatú, s mély tudományú: Masius C. A., úgy szinte a maga nemében egyetlen intézet alkotója: Bruns A. L. s számítási jártasságáról Európa szerte ismert, híres: Kranke J. több évi tapasztalatait használják, mint új s próbátlan elméletek után intézetük rovására új meg új kísérleteket tegyenek.

Azoknak megnyugtatóására s felvilágosítására, kik a jelen intézetnél rosszakaratot, csempességet rejteni vélnek, vagy legalább szeretnek vélni, megjegyezzük: miképp a B.) mellékletben kitett valószínű évi részvétdíjak pontosan a legjobbaknak tapasztalt halálozási táblák szerint vannak kiszámítva, s azon években, midőn halálozás a természet rendes törvényei szerint történik, azon táblában kitett valószínű részvétdíjakból az intézet szembetűnőleg soha sem térend el. Egyúttal jelen alapszabályokhoz egy összehasonlító tábla is csatoltott, melynek használatán után kiderül a kölcsönös életbiztosító intézetnél fizetendő valószínű évi részvétdíjaknak az ugyanazon halálozási táblák szerint, de a résztvevők nyereség s veszteségére alapított intézeteknél fizetendő díjjakkali viszonyossága. Kiderül továbbá az is, hogy az illy évről-évre fizetendő meghatározott díjazásokra alapított intézetek milly drágán vásárolják meg kényelmüket, midőn szoros számításaik szerint költségek s nyereségre egyre másra a részvétdíjak 33 1/3 százalékát veszik a részvényesektől, holott jelen intézet kezelési költségekre az évi részvétdíjaknak csak 10 százalékát fordítja.

A résztvevők közti kölcsönös viszonyosság alapelvein nyugvó életbiztosító intézet csak akkor érheti el kitűzött célját, ha számadásait minden év végével tökéletesen bezárhatja, s minden résztvevővel — a nélkül, hogy a további viszony felbontásától kellene félnie — közölheti;

már pedig azon elv, hogy az intézett meghatározott díjakat kössön ki, ha tán kevesebbet kötött ki, annak idejében ráfizettesse, vagy ha valami visszamaradt, vissza adja — szembetűnő bonyolódások nélkül ki nem vihető, föltevéen, hogy minden öt év végével tökéletesen bezárhatja is számadásait. De tegyük fel azt is, hogy illy számadást csak tíz, 20, harmincz év után képes tenni, teljes biztossággal állíthatjuk, mikép a korábbi biztosított, de a hosszú idő alatt el halt egyének által fizetett pénz tömeg legpontosabb számvetéssel kiszámított visszapótlása mégis lehetetlen.

Mindenki számadási év végével fizesse meg azon összeget, melyet korához képest élete valóságos veszedelme kívánt; azután kénye szerint szaporítsa, fordítsa bár mire, amit más intézetek az éltes korért előre fizetettek; s bizonyos lehet abban, hogy akár határozott időre, akár élethosszigra biztosított, soha zavarba nem jöhet, s nem is veszthet.”

Amint látjuk tehát a kölcsönösségi elvnek megfelelően az utólagos kivetési módszert alkalmazták, így az illető biztosított sohase tudhatta, hogy abban az esztendőben mekkora összeget kell majd fizetnie, bár a mellékletként csatolt táblázat megfelelő összegétől nagyobb ingadozás nem igen lehetett. Persze, ez zavarólag hatott a biztosítottokra és az egész biztosítási intézmény népszerűsítésére is. A helyzet nem is lehetett más, mint ilyen és ez, mivel kölcsönösségi alapon működő intézetről volt szó, ahol előre pontosan sohase lehetett meghatározni a fizetendő díjakat.

A mellékletként közölt biztosítási-kötvény mintáját jegyzetben közöljük.⁴⁷

Egyébként az alapszabályokat idecsatolva — szószerint közöljük. Megállapítható belőlük, hogy azok összeállítása nem volt könnyű dolog, mert hazánkban még ilyen egyesület, vagy intézet ennek előtte nem létezett. Németországból, a Hannoveri életbiztosító intézettől vették a mintát és azt alkalmazták a hazai viszonyokra.

A Székesfehérvári Első Magyar Kölcsönös Életbiztosító Intézet, amint erről Boros Mihály visszaemlékezéseiben tudósít bennünket, a megalakulása utáni 1847. évben igen eredményes munkát végzett. Az egész országból szerzett az intézetnek tagokat és ügynöki hálózatát is szépen kiépítette már, amikor közbejöttek az 1848—49. évi szabadságharc eseményei.

Különösen nagyjelentőségű lett volna ez az intézet, ha Fáy András terve sikerül, hogy az intézetet Pestre helyezték át és a Pesti hazai első magyar takarékpénztárral egyesítették volna. Ezt a tervet közvetlenül a forradalmi események kirobbanása előtti napon: 1848. március 14-én tárgyalták meg, de megvalósulására már nem kerülhetett sor.

6. A FEJERMEGYEI KÖLCSÖNÖS SZARVASMARHA-BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT

A negyedik Fejér megyei biztosítási intézmény volt ez, amelynek megalakulása az 1861. évben történt. A 39 pontból álló alapszabályai a *Gazdasági Lapok* 1861. évfolyam 426—428. lapjain találhatóak. Az alapszabályokat az alábbiakban ismertetjük:

Az első 9 pont: „Az egyesület célja s a megkívántató költségek beszedési módjáról”, a 10—12. pontok: „A társulat megalakulásának módjáról”, — míg a 13—27. pontok: „Az ügyvezetés és igazgatás módjáról”, s végül a 28—29. pontok: „A társulati tagok jogai és kötelességei”-ről intézkedik.

Az 1861-ben alakult Társulat alapszabályaiból alább néhány fontosabb pontot és rendelkezést mutatunk be:

„1.) A megyei szarvasmarha tulajdonosok határozatlan számmal egyesülnek három évre oly célból, hogy egymást szarvasmarháikban szenvedő veszteségeikre nézve a kölcsönösség alapján segíeyezzzék és a lehetőségig kártalanítsák.

2.) A kártalanítás kivetés útján történik minden rendesen beíratott s biztosított legalább is 1000 drb-ra menő marhaszám után, mely kivetés 1 drb. marhától 10 új-krt meg nem haladhat.

3. E fizetésen kívül „beíratási-díj” cím alatt az 50 frt-ra rugó kártalanításra igényt tartó egy marhaszámtól 10 kr., azonfelül 20 kr. fizetendő.

E beíratási díj évről-évre, nagyobb balesetek alkalmára tartalék tökéül gyűjtetik egybe, ugyaninnen lesznek az elkerülhetetlen kiadások, minők a könyvek, s egyéb nyomtatványok beszerzése, fedezendő.

Ugyan e tartalék tőke szolgál káresetek alkalmával, amennyire telik, rögtöni kártalanítás alapjául, mi azonban a kivetés útján haladék nélkül visszapótlandó.

4.) Tagja lehet a társulatnak minden becsületes ember — mind a jog, mind teher tekintetében, a társulati tagság örökösire is átmegy.

5.) Kizáratnak a társulattól, akik becsületes bűnért ismételten bűntelve voltak.

6.) Kizáratnak még — a marhakupecek, vagy kereskedők.

7.) A társulat kárpótól tagjainak minden baleset által használhatatlanná vált, vagy betegség miatt, vagy más veszély miatt elvesztett marhát.

a.) Kivéven a marha-vészben tömegesen elpusztultakat, mely esetben a kölcsönösség útján kártalanítás lehetetlenné válik.

b.) Kivéven azon esetet, ha bebizonyul, hogy a tulajdonos a biztosításra támaszkodván, vétkes gondatlansággal, vagy éppen szándékosan rosszakarattal járt el marhája körül.

8.) Mely előfordulható illy esetek az elnök által egybehívandó állandó választmány által lesznek elítélendőek, a tekintetből: lesz-e helye kárpótlásnak vagy nem?

9.) Ha ily esetben a megelőző vizsgálatból az derülne ki, hogy a baleset a cseléd gondatlansága miatt idéztetett elő, a tulajdonos kárpótlást nyer ugyan, de a társulat visszakeresetet tart fenn a vétkes cseléd ellen.

A társulat megalakulásának módja.

10.) A társulat egy alakuló gyűlés alkalmával mondja ki megalakulását. Három évre kötelezi tagjait, az év kezdetét vevén egy bizonyos kötött nap éjféli 12 órájával, s tart az ezt követő 365. nap éjfélig.

11.) Ezen alakító gyűlést egybehívja az e célra megbízott ideiglenes elnök.

12.) Az alakító gyűlésen bemutatandók a már jelentkező tagok aláírásai, megbízatván az ügyvezetők, később is vehetnek föl biztosító tagokat. De csak oly feltétel alatt, hogy ha bár a társulati év közepén, vagy vége felé állnának is a tagok bé, az egész évi igazgatási díj befizetendő általuk, s kárpótlási igényük azért csak a biztosítási év végéig tart.

Az ügyvezetés és igazgatásról.

A 13—27 pontok foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Ezek többek között kimondják, hogy az egyesület ügyeit vezetik: az elnök, alelnök és minden községben legalább 6 bizottmányi tagot kell választani. Ezenkívül minden társulati községben 1—1, fizetés nélküli ügyvezetőt is, rendszerint a lelkészek közül, akik az ügy iránti szeretetből ezt a megbízatásukat fizetés nélkül végzik.

Kimondja továbbá az alapszabály, hogy csak egészséges marhák vehetők fel biztosításra. Az I. osztályú marha után, amely 50 forinton felüli értéket képvisel, évi 20 kr-t (krajcárt), az 50 forinton aluli értéket képviselő, II. osztályú marha után: évi 10 kr. biztosítási díj fizetendő.

Ha valamely biztosított tag marhája elhull, az esetet nyomban jelenteni kell a községi ügyvezetőnek, aki a 6 bizottmányi taggal megvizsgálja az ügyet és az egyesület elnökének jelentést tesznek, ő intézkedik azután az illető tag kártalanításáról. Olyan esetben, ha az elnök véleménye szerint vétkes gondatlanság történt, a közgyűlés dönt az alapszabályok értelmében az esetleges kár kifizetéséről, illetve visszakereset indításáról.

A 28—39. pontok a társulati tagok jogait és kötelességeit tárgyalják. Ezek szerint a társulati tagnak is joga van ügyét a társulati közgyűlés

elé terjeszteni, ha az elnök és a helyi bizottmány intézkedéseivel nem értene egyet.

Ez az állatbiztosító társulat is csak éppen hogy megalakult és alig 1—2 évig működött, ennek oka az volt, hogy a nagyobb károkat okozó marhavészt kiküszöbölték a biztosítás köréből, s ez nem találkozott a tagok tetszésével. A gyakorlatban nehezen lehetett megvalósítani az alapszabályokban kitűzött célokat s főként járványok idején merültek fel bizonyos nézeteltérések a társulati tagok között. Hozzájárult még mindezekhez az is, hogy ebben az időben állategészségügyünk is igen kezdetleges állapotban volt.

Fejér-vármegye biztosítási kezdeményezéseivel igen előkelő és megbecsülendő helyet vívott ki magának a magyar biztosításügy történetében. Ennyi biztosítási kezdeményezéssel egyetlen más vármegye sem dicsekedhetik hazánkban. A korai biztosítási kezdeményezések — mint pl. a Fejér megyeiek is — általában egy-egy vidék szűkebb területére korlátozódtak.

Az egész országra kiterjedő hatáskörrel csak a Fejér megyéből kiindult: Székesfehérvári Első Magyar Kölcsönös Életbiztosító Intézet volt és ebben van ennek a kezdeményezésnek megkülönböztetett jelentősége. 1864-től és még inkább: az 1867-es kiegyezéstől kezdve azután a különböző biztosítási társaságoknak egész légiója keletkezett, ezeknek tárgyalása és történelmüknek felsorolása azonban már nem tartozik ennek a dolgozatnak a feladatkörébe.

Mindezek a biztosítási kezdeményezések és alakulások is azt bizonyítják, hogy csak a szocialista biztosítás tudja a biztosítás nagy ügyét a nép érdekeinek figyelembevételével megoldani. Amikor a biztosítás az egész dolgozó nép nagy ügyét szolgálja: a lehető legolcsóbb díjtételek mellett, a legnagyobb biztonságot nyújtva minden téren és tekintetben. A biztosítás elengedhetetlen kelléke: a nagy-számok törvénye csak az egész államot átfogó állami biztosításban valósulhat meg a legtokéletebben, azért lehet ez a legolcsóbb és a legnagyobb biztonságot nyújtó.¹⁰

7. A SZÉKES-FEJÉRVÁRI ELSŐ MAGYAR KÖLCSÖNÖS ÉLETBIZTOSÍTÓ INTÉZET ALAPSZABÁLYAI:¹⁰

1. §.

Életbiztosítás alatt oly szerződés értetik, melyet valaki az intézettel azért köt, hogy az neki, vagy örökösének szabályszerű évi részvétdíj mellett saját, vagy egy harmadik egyén halála esetén bizonyos tőkét fizessen.

Biztosítottnak a fentebb elősorolt biztosítási esetekben kiadni szokott oklevél fölvételi bizonyítvány-nak neveztetik.

Ezen Magyarország, s kapcsolt részeire kiterjedő életbiztosító intézet fő célja résztvevői számára igazságos és mérsékelt feltételek alatt az illyszerű biztosítás jótékonyágát eszközölni.

2. §.

Legelsőbben is Magyarország, azután a kapcsolt részekbeli minden ép egészségben lévő egyének 15 évtől fogva 60 évig bezárólag nemkülönbség nélkül biztosíthatják, vagy biztosíttathatják magukat. Kiváló kedvező esetekben azonban 60 évkoron felüliek is 65 évig fölvétehetnek.

Kivétettnek a tébolyultak, szélhűdés, asz, vízkór, s egyéb veszedelmes nyavalyákban sinylődők, nem különben olly egyének, kiknek hivataluk, vagy életmódjuk életüket különösen veszélyeztetni.

3. §.

A katonáknak, s más hadi szolgálathoz tartozó egyéneknek az intézeti minden összeköttetésük megszakad, mihelyt háborúban tevőleges részt vesznek; melly esetben a kiadott *fölvételi bizonyítvány* azonnal érvényét veszti. Megjegyeztetvén, miképp a fölvételi bizonyítvány tulajdonosának a lefizetett belépti-díj szabályszerű $\frac{2}{3}$ és fél százaléká (procent) visszafizettetik (Alapsz. 12. §.), ha a változott körülmények kezdetétől számítandó négy hét alatt az illető ügynökségnél jelentés tétetvén, egyszersmind a fölvételi bizonyítvány is kielégítés végett benyújtatik. Későbbi követelések figyelembe nem vétetnek.

Háború végeztével fennt körülírt egyéneknek az ismétli részvétel szabadságukban áll.

4. §.

A biztosítások két nemre oszlanak:

1.) Élethosszra, úgy, hogy a biztosított tőke a biztosítottnak bármikor történendő halálakor fizettetik ki.

2.) Határozott időre, azaz egy, vagy több egész évre, úgy, hogy a biztosított tőke csak akkor fizettetik ki, ha a biztosított halála a határozott idő alatt történik.

A második nemű, azaz határozott időre történt biztosítás kikötött évek eltelte után meghosszabbíttathatik, ha a biztosított szükséges oklevelekkel épp egészségben létét bebizonyítja. Általában az illy nemű biztosítás legrövidebb időhatára egy egész év, a leghosszabb időhatár pedig

a 65. évkort túl nem haladhatja; mert ki magát ezentúl akarja biztosíttatni, annak az első neműt, azaz: élethosszrait kell befogadnia.

5. §.

A résztvevők közti szigorú viszonyosság alapelvén nyugszik ezen intézet belszerkezete, a különböző életkorok, és biztosított tőkésre való tekintettel; nem pedig egyenlő arányban, — mert ámbár a halálozási rendszer szerint napról-napra növekedik, itt mégis csak évről-évre véte-tik tekintetbe.

6. §.

Ezen alapelvől indulván ki, a résztvevők által fizetendő díj mennyiségének kipuhatólása végett legelsőbben is az vala pontosan kiszámítandó, valljon bármi életkorban minden biztosított 100 frt. tőkétől fizetendő részvétdíjaknak mennyire kell emelkedniök, ha a halálozás pontosan úgy történik, mint azt a legjobbaknak tapasztalt halálozási táblák mutatják. Ezen alapszámítás, mellyen az egész intézet nyugszik, az igazgatóságnál megtekinthető.

A B.) melléklet ezen alapszámítás eredményét, és a minden életbiztosításban 100 frttól valószínűleg fizetendő részvétdíjakat mutat.

Említett mellékletekből megtetszik az is, hogy az évi részvét díjaknak természet szerint évenként növekedni kell; és így a résztvevő nem mindig ugyanezt az összeget fizeti, mellyet beléptekor életkorához képest fizetett, hanem részvét díja kora haladtával szükségesképp növekedik. És éppen így járul minden életkor igazságosan az intézet terheihez, és sem az ifjak az öregek ellenében, sem megfordítva nem terhelhetnek.

7. §.

A kölcsönösség alapelvéből kivilágolván, hogy a résztvevőktől a szabályszerű költségeken kívül — nagyobb összeg egy évben sem kívánatik, mint amennyi a megelőtt évben a résztvevők közti halálozás következtében fizettetett ki; ugyanezért kötelessége az igazgatóságnak (Alapsz. 29. §.) minden számadási év után kiszámítani, valljon a múlt évben történt kifizetések egész összegéhez mérte, egy-egy résztvevőnek, múlt évben korához képest, minden biztosított 100 forint tőkére mennyit kelljen fizetnie? Ezen kiszámításhoz is a B.) melléklet szolgál kivetési kulcsul.

Résztvevők minden évi kiszámítások eredményéről hírlap útján értesíttetnek az igazgatóság által.

8. §.

A biztosításhoz megkívántató ajánló-levelek, vásár- és ünnep napokat kivéve minden számadási évben — mellynek kezdete és vége az intézet megnyitásakor közhírré tételük — naponként felvételnek, — a fölvételi bizonyítványok azonban csak hó közepén, és utóján adatnak ki, mindig állván azon változatlan szabály, hogy akik a számadási év első negyedében vétetnek fel, egész, — kik a második évnegyedben léptek be, harmad, — kik a harmadikban lettek az intézet résztvevői, fél, — kik pedig a negyedik évnegyedben, csak negyed részben fizetődik az előbbeni §. határozata szerint mindig a számadási év végével leteendő részvét díjaikat.

A részvét díjak részletes fizetése azonban csak fölvétel első évében engedtetik meg, mert azon részvét díjakat, mellyeket később az évi számadás bezártával vet ki az intézet, mindig egészben kell lefizetni.

9. §.

Hogy azonban az intézet a 7. §.-ban körülírt intézkedés mellett a résztvevőkre minden év végével kivetendő részvét díjak valóságga li lefizetése felől biztosíttassék; valamint arról is, hogy élethosszra biztosítók az élte sebb korban — midőn a részvét díjak folytonosan növekednek — könnyíttessenek: résztvevőknek beléptükkor nemcsak egy évi részvét díjat — mint pénztári előlegezést — (Alapsz. 10. §.), hanem azoknak, akik élethosszra biztosítják magukat, biztosításuk első éveiben még csekély pótlékot (Alapsz. 11. §.) és végezetre határozott belépti díjat is kell fizetni. (Alapsz. 12. §.)

10. §.

Minden résztvevő fölvételi bizonyítványa átvételekor biztosított tőkéjére járandó, és életkorára nézve a B.) melléklet 3. rovatában kitett valószínű egy évi részvét díjat — pénztári előlegezekép — köteleztetik letenni.

Ezen pénztári előlekezés arra való, hogy a számadási év alatt lejárandó biztosítási kifizetések szabályszerűleg megtörténhessenek — ugyan ezért ezen pénztári előlekezés biztosítottnak nem legközelebbi, hanem lejárat évi, vagy halálakori részvét díjba tudatik be.

11. §.

Az élethosszra biztosítók részvétük első tíz évében, minden számadási év lefolyta után, részvét díjaikkal együtt — a B.) melléklet 5-ik

rovata szerint — csekély pótlékot fizetnek. Ez által — valamint a 12. §.-ban megemlítendő belépti díj által — azon haszonban részesülnek, hogy részvét díjaik 65 éven felül — mint a pontos számadás szerint kellene, folyamatosan nem emelkednek, és mégis ez által a kölcsönösség alapelve legkevésbé sem sértetik meg.

Azon résztvevő, ki a 90. évet túl élte, megszünt részvét díjat fizetni, és biztosított tőkéjét még életében kikapja.

12. §.

Ezenkívül minden akár határozott időre, akár élethosszra biztosított résztvevő a B.) melléklet 4-ik rovatára szerint belépti díjat is köteles fizetni.

Ezen belépti díjak kezelése, s használata két részre oszlik:

1.) Első osztályt az élethosszra biztosítottak által fizetett belépti díjak képezik. Ezen belépti díjaknak az évi részvét díjak pontos befizetésén kívül még az a különös céljuk is van, hogy a 65. évet túlhaladott résztvevők évi részvét díjakat, a 11. §. értelmében fizetett pótlékok segítségével kevesítsék. Mi igen természetes, mert ezen pótlék, és a belépti díjak 3 századéka, és kamatok kamataival szaporodván, az illy módon össze szivárgott belépti díj alaptőkével a résztvevők által fizetendő részvét díj egy része hajlik le.

A B.) melléklet szerint a 65. évet meghaladtak valószínű részvét díjaiknak is folytonosan — azon arányban, mint a 2-ik rovat mutatja — kellene növekedni: minthogy azonban e szerint az élte sebb korban mód felett magas részvét díjak volnának fizetendők; azért tehát, hogy ez ne történjék, de az ifjabb résztvevők se szenvedjenek rövidséget — az évi kivetésnél: a 2-ik rovatban számok szerint, minden résztvevő részvét díját ki kell ugyan számítani, de a 65. évet meghaladtak valószínűan mégis csak azt fizessék, mit a 3-ik rovat szerint köteleztetik fizetni, és az általuk valódi lag fizetendő részvét díj hiánya a belépti-díj alaptőkéből egészítették ki. S ebből önként következik, hogy az élethosszra biztosítottak a belépti-díj halálakor nem fizetethetik vissza.

2.) Második osztályt a határozott időre biztosítottak belépti díjaik képezik. Ezen belépti-díjak általában csak az intézetet biztosítják arról, hogy az évi részvét-díjak pontosan befizetnek; ugyan ezért ezen tőke a biztosítás elteltével a biztosítottnak, vagy ha az a határidő alatt elhalt, örökösökének, vagy a fölvételi bizonyítvány törvényes tulajdonosának 2 1/2 századékkal — csupán a belépti évre nem adatván kamat — visszafizetetik.

Ezen §. 1-ső és 2-ik pontja alatt említettek szerint, ha valami kamat maradványa lenne az intézetnek, arról a 47. §. rendelkezik.

13. §.

Ki az intézettel kötött biztosítási idő eltelte előtt abból kilép vagy (Alapsz. 53—54. §-ok) bármi ok miatt kizáratik; belépti díját elveszti, — amely azonnal a legközelebbi számadási évben — hacsak abból valamely rész a folyó számadási év pótlására le nem vonatik a belépti-díj alap történetleges veszteségeinek fődözésére fordíttatik.

14. §.

Miután az intézetnél teendő fizetéseknél mindig a biztosított akkori életkora vétetik tekintetbe: ugyan azért szabályilag kimondatik, hogy mindig azon életkor jön számítás alá, melyet a biztosított a biztosítási évben fog elérni — nem tekintve, valjon a biztosítási év elején, végén, vagy közepén érte el azt.

15. §.

Hogy azonban az évenként fizetendő részvétdíjak mennyisége legkevésbé se ingadozzék: jelenleg egy biztosított egyén életére 4,000 forintnál több, és 100 forintnál kevesebb nem fogadtatik el. Az üzlet növekedtével azonban ezen meghatározott Mennyiség is emeltetni fog.

16. §.

Az intézet kiszabott föltételei mellett biztosítottnak nemcsak saját életét, hanem egy harmadikét is szabadságában áll biztosítani — ez esetben azonban biztosítottnak az illy harmadik személy életéhez családi viszonyok, követelés, jótállás, vagy ehhez hasonló érdekek melletti viszonyát hitelesen be kell bizonyítani, — úgy szinte azon harmadik egyén halálakor oklevelekkel be kell bizonyítani, hogy a köztük fennforgó érdek mennyiben áll még; mert jól lehet az intézet az egész biztosított tőkét kifizeti, mégis a biztosítónak csak annyit adat, amennyire rúg az általa bebizonyított követelés, a többi pedig a biztosított harmadik egyén örökösire háramlik.

17. §.

Mindenkinek szabadságában áll a tulajdon életére kapott fölvételi bizonyítványt egy harmadiknak engedélyezni, — azonban ezt csak a fölvételi bizonyítványt kiadó igazgatóság tudtával, és azon esetben engedtetik meg, ha az engedményes bebizonyítja, hogy a biztosítottnak életéhez érdeke van. A fölvételi bizonyítvány engedményesének is biz-

tosított halálakor tanúsítani kell, mennyiben áll még az azzal kötött viszony, mert ezt éppen úgy kell tekinteni, mint azt, ki egy harmadik életét biztosította.

18. §.

Aki tengeri utazása közben hal el, elveszti a biztosított tőkéhez való igényét, s 2 és fél százalékkal csak belépti díja térített meg; azon feltét alatt mindazáltal, hogy a történt elhalás után négy hétre afelől az intézet tudósíttatván, a fölvételi bizonyítvány visszaadassék.

Ha pedig valamelyik biztosított csakugyan tengerre akar szállni s biztosítását utazása alatt is teljes erejében meg akarja tartani; azon esetekben, ha utazása Európa határait túl nem haladja, s olly tartományokra, melyek életét, s egészségét különösen veszélyeztetik, nem terjed: az igazgatósággal egyezkedhetik úgy, hogy a tábla szerint életkorára eső, s valószínűleg fizetendő évi részvét díj egy-két-három negyedét-vagy egészben rendkívüli pótlékdíj gyanánt lefizeti. Ezen biztosítás azonban utazása végpontjával együtt fölvételi bizonyítványán az igazgatóság által megjegyeztetik.

19. §.

A fizetések mindig ezüst pénzben, hatvan jó értékű krajczárt 1 forintba számítva, vagy azzal egyértékű bankjegyekben történik.

20. §.

Mihelyt kétszáz fölvehető tag magát jelenti, az intézet azonnal elkezd működését, s fölvételi bizonyítványokat ad ki.

II.

Az Intézet vezérlése és kezelése

21. §.

Az intézet rendezését, valamint az illető üzletek, s szabályok alkotását a Fejérvárott létesült alakító társaság által megválasztott tisztviselők veszik át, akiknél tehát a biztosításrai felvehető iránti ajánlkozások történnek. Ezen tisztviselők azonban az érintett alakító társaság felügyelése alatt állanak, kidolgozataikat ugyanazon társaságnak jóváhagyás végett benyújtani kötelesek.

Mihelyt pedig az intézet életbe lép, annak vezérlete, s kezelése két hatóság kezébe adatik: melly is

1.) A felügyelő bizottmány, melly áll tizenkét egyénből, kik az összes résztvevőket képviselik. És

2.) Igazgatóság, melly az intézetet kezeli s vezeti és melly külbiztosok felvételére külügynökökről gondoskodik.

Ezen két hatóság megalakítása a következő §§-ban adatik elő.

A) Felügyelő bizottmány.

22. §.

Mihelyt a 20. §-ban érintett számú felvételhetésre alkalmas egyének magukat előlegesen jelentették, közgyűlés hirdettetik, mely titkos szavazat többséggel a 12 főből álló felügyelő bizottmányt a maga köréből megválasztja. Az ilyképp választott felügyelő bizottmánynak mindig öt egymásután következő évre terjed ki hatásköre, amidőn egy újonnan összehívandó közgyűlés által újra választatik, az előbbi tagok sem zárátván ki a választásból.

Ha pedig a kiszabott határidő alatt a felügyelő bizottmányból valamelyik tag elhalna, vagy kilépne, mindig azon egyén foglalja el helyét, ki az utolsó választásnál legtöbb szavazatot nyert.

23. §.

A felügyelő bizottmány a maga köréből választ elnököt, és tollvivőt. Az elnök összehívja a bizottmány tagjait, ő vezeti annak tanácskozásait, s hozzá nyújtanak be minden a bizottmányhoz intézett tudósítások, számadások, s efélék.

A felügyelő bizottmány üléseit vagy az igazgatóság megkeresésére, vagy annak tudtával önkaratból tartja. Mindkét esetben az igazgatóság tagjainak, szükséges felvilágosítások adása végett ülésük van, de elhatározó szavazatuk nincs.

Határozat hozatalára 3 bizottmányi tag jelenléte szükséges.

Rendes üléseket minden számadási év közepén, és végén tart; rendkívülieket pedig mikor szükséges.

24. §.

A felügyelő bizottmány képviseli az intézet összes résztvevőit; annak körében tartozik őrködni, hogy azok érdekeik semmi módon ne sértesse-

nek, sőt minél inkább neveltessenek. Azért nemcsak joga van az igazgatóság kezelésére — mint a 25. §-ban előadatik — felügyelni, hanem egyszersmind tudta, s megegyezése nélkül jelen alapszabályokban semminemű változás sem tétethetik. (a 26. §.)

25. §.

A felügyelő bizottmánynak legfőképp ügyelni kell arra, hogy az igazgatóság általános rendezkedései körül jelen szabályok minden pontjainak híven, és szigorúan eleget tegyen.

Joga van az igazgatóság tagjai közül megürülendő helyre az igazgatóság által kijelölt 3 egyénből választani.

Az igazgatóság kötelessége minden számadási év végével számadásait a felügyelő bizottmánynak benyújtani; ez vizsgálja, vagy az intézet költségén egy általa a maga köréből kinevezendő számvevő által vizsgálattja meg azokat, s a nehézségek eloszlata után fömentését kiadja.

Az elnök írja alá az intézetnek a résztvevőkkel évenként nyilvánosan, s hírlap útján is tudatandó miben állását.

Jól lehet az intézet részletes kezelése egyedül az igazgatóságtól függ, s szabad rendelkezéseiben senki által sem akadályoztathatik: mégis a felügyelő bizottmánynak joga van ismeretet szerezni magának arról, valjon nem ütközik-e össze bármely rendezkedés az alapszabályokkal; valamint a pénztárt is időnkint kebeléből kinevezendő két tagja által megvizsgáltatni.

Melly alkalmakkor ha valamely alapszabályok elleni vétség felőli gyanú támadna benne, nehézségeit a gyanús tisztviselésnek kiadja, mellyeket ha az alaposan eloszlalni nem tud, s a vétség reábizonyul; azt mind a 12 bizottmányi tag által tartandó bizottmányi ülésben szavazatok két harmadával hivatalból felfüggesztheti.

Minden a felügyelő bizottmány üléseiben vitatott tanácskozási tárgyak szavazat-többséggel döntetnek el, szavazatok egyenlőségekor az elnöké határoz.

26. §.

Azon esetben, ha idővel szükséges, vagy célszerű lenne jelen alapszabályok egyes pontjain némi változtatást tenni, azt sem a felügyelő bizottmány, sem az igazgatóság maga kizárólagosan nem teheti, hanem erre mindakét hatóság tökéletes beleegyezése szükséges.

Ha pedig az alapszabályokban olly változtatás volna teendő, melly nem csak egyes pontjait érdekli, hanem lényegébe hat; akkor véghatározat hozatala előtt még külügynökök véleménye is kikérendő.

Azonban bármi újabb változtatások, s intézkedések a már felvett érdekeit nem csonkíthatják.

27. §.

A felügyelő bizottmány tagjai fáradságaikért semmiféle jutalomdíjat nem követelhetnek.

28. §.

A felügyelő bizottmány állása, s hatásköre, egyesekre úgy mint az egészre nézve nagyhatású, s tekintélyes lévén; azért csak tiszta jellemű s művelt egyének választhatók annak tagjaivá; — különösen olyanok, kik a bizottmány üléseiben megjelenni magukat becsület szavukkal kötelezik: s kiknek hitele, s állása, mint honpolgároké az intézetre csak jótejkony hatású, s befolyású lehet.

B) Igazgatóság.

29. §.

Az intézet megnyitásakor a Székes-Fejérvárott létesült alakító társaság által megválasztott tisztviselők az igazgatóság hatáskörébe lépnek.

Az igazgatóság áll:

- 1.) Igazgatóból.
- 2.) Meghatalmazottból.
- 3.) Titoknokból.
- 4.) Ellenőrből.

Az igazgatóság tagjai holtukig hivatalukban maradnak, hacsak önmondásuk, az intézet érdekei, s más körülmények új választásra nem szolgáltatnak alkalmat.

Ha pedig az igazgatóság tagjai közt hely ürülne meg, arra a megmaradt tagok választás végett a felügyelő bizottmánynak 3 egyént jelölnek ki.

30. §.

Az igazgatóság vezeti az egész intézetet annak alapszabályai útmutatása mellett. Tőle származnak — ha netalán szükséges volna — a felügyelő bizottmány hozzájárultával, felsőbb és alsóbb hatóságokhoz inté-

zendő minden tudósítások; úgyszinte az intézet érdekében mind általában, mind a kül-ügynökökre nézve keletkezett utasítások; szóval minden náluk, és bennök központosul.

Fennt említett szabályszerű útmutatások közt legföbenjáróbb a kül-ügynökök által beküldött ajánló-levelek elfogadása, vagy visszautasítása. Ezen ajánló-levelek vizsgálata megkönnyítésére szükséges egy orvos, ki fáradságáért különösen díjaztatik, s kötelességének hűséges ellátására az illető hatóság előtt esküvel köteleztetik.

31. §.

Az igazgatóság minden tagja is, a felügyelő bizottmány közbenjárásával, szabályszerű kötelességeik hív, s pontos teljesítésre szinte az illető hatóság előtt magukat hittel kötelezik.

Az igazgatóság tagjai, az ún. igazgató, meghatalmazott titoknok, ellenőr egyik a másikért egyetemesen (insolidum) jótállni köteleztetnek. Mellyről nevük aláírásával, s szokott pecsétükkel kiadott elismerő leve-
lük a felügyelő bizottmány őrizete alatt áll.

32. §.

Az intézet körüli rendelkezéseket az igazgató vezeti, ha azonban véleménye nem hangzanók össze az igazgatóság többi tagjaival, köztük szavazat többség határoz.

Minden levelek, s bárminő rendelmények csak akkor bírnak teljes erővel s érvényességgel, ha az igazgató, s meghatalmazott, vagy valamelyik akadályoztatásakor a titoknok, vagy ellenőr által íratnak alá.

33. §.

Ámbár általában minden az intézetnél teendő az igazgatóság tagjai által végeztetnek; s elfoglaltatás esetében egyik a másikat kipótolni köteles; mégis az igazgatóság teendői különösen négy fő ágazatra oszlanak, mellyek:

- 1.) Az intézet tőkének kezelése.
- 2.) Kül ügyek intézése.
- 3.) Könyv vezetés és fogalmazás.
- 4.) Ellenőrség, és számvizsgálat.

Az intézet kikölsönzendő tőkái kamatoztatás végett takarékpénztárnak adatnak át; s minden illyképp átadott pénzekekről az igazgatóság különös számadást vezet, a kamatokat minden félévben tőkésíti, minden nemű szabályszerű bevételeket, s kiadásokat ő tesz a takarékpénztár-

bóli kivételre azonban a felügyelő bizottmány elnöke, s az igazgatóság 4 tagja által aláírt utalvány szükséges.

A szekrény, pénz, és levéltárhoz az igazgatóság minden tagjának különböző külön kulcsa van. (Tehát mind a 4 jelenléte kell.) A takarékpénztári betételi könyvek és egyéb fontos oklevelek szinte a szekrényben tartatnak, melyhez azonfelül még a felügyelő bizottmány elnöke is külön kulccsal bír. (A szekrénybe pedig a 4 igazgatósági tag és a felügyelő bizottsági elnök együttes nyúlhatnak bele.)

34. §.

Az igazgatóság második különös ágazata a kül-ügyek intézése, a külügynökökkel levelezés, úgyszint minden egyéb irományok kidolgozása. Föl van jogosítva, hogy minden nemű peres tárgyakban pert kezdjen, egyezkedjék, arról lemondjon, eskütételeket átengedjen, vagy elfogadjon, szóval minden ehhez tartozókat intézzen, s ezeknek kezdesére, folytatására, és végrehajtására ügyvédet, vagy megbízottat rendeljen, s azt törvényesen felhatalmazza. Nem különben a kézi-pénztár kezelése, mellynek fölöslegét hetenkint az előbbi szakaszban említett takarékpénztárba köteles áttenni.

Az igazgatóság teendői harmadik ágazata a könyvvezetés és fogalmazás. A könyvvezetéshez tartozik különösen az évi részvétdíjak kivétele, valamint minden olyan lajstromok, az évi számadáshoz tartozó jegyzékek, és mérlegek elkészítése. A fogalmazás pedig minden értekezések, tudósítások, szóval minden dolgozatok föltevésében áll.

A fogalmazások mind a 4 tag aláírása alatt bocsáttatnak ki.

36. §. (A 35. §. helyett — helytelenül.)

Az igazgatóság teendőinek negyedik ágazata az ellenőrség, és a számvizsgálat. Ezen osztály alá esik különösen minden hónap végével a külügynököktől beküldött lajstrom kivonatokat, és számadási melléketeket; úgy szinte az igazgatóság hónapi számadása kimutatását, és lezárását újonnan át vizsgálni, és hitelesítés végett a legközelebb tartandó felügyelő bizottmányi ülésre bemutatni. Melly működés az évi számadások bezárására is kiterjesztetik.

C) Ügynökök.

37. §.

Külügynököket az igazgatóság nevez ki, melly is annak belátása szerint mindannyiszor köztudomásra juttatik. Fejérvárott rendszeren a meghatalmazott, akadályoztatáskor a titoknok viszik az ügynöki hivatalt.

38. §.

Az ügynökök egyenes összeköttetésben állnak az igazgatósággal s minden előjöheto kétséges esetekben az igazgatóságtól nem csak tanácsot kért; hanem minden az intézet érdekében attól származott rendeleteknek engedelmeskedni is köteleztettek.

Ügynökök csak az intézet résztvevői, és elegendő biztosítékkal bíró, s polgártársaik előtt egyenes lelkiőségök, becsületességökről ismert egyének lehetnek, — kik egyszersmind hivataluk pontosabb, s pontosabb teljesítésére illető hatóság előtti esküvel is köteleztettek, és az igazgatóság kívánatára biztosítékokat taroznak letenni.

39. §.

Lényeges kötelessége ügynököknek, hogy minden az intézet jótékony-ságával élni kívánókat a fölvehetésre szükséges megkívántatóságokkal megismertessen; — s ha szabályszerűleg mindent megtett, a többit az igazgatóságnál szorgalmazza. Minden kerületében résztvevők fizetése csak nála történhetnek, ugyanezért csupán a maga, vagy helyettese nyugtatványa tekintetik érvényesnek.

40. §.

Az ügynökök, valahányszor az igazgatóság kívánja, legfellebb minden három hónapban bevételi, s kiadási számadásaikat az ahhoz tartozó pénzzel együtt — amiért is mindig jótállani kötelesek — beküldeni tartoznak.

41. §.

Akadályoztatás esetében minden ügynöknek joga van mást helyettesíteni, erre azonban az igazgatóság jóváhagyása mulhatatlanul szükséges, s helyettese által felvett minden nemű pénzről, s más az intézet érdekében teendőkről ő felelős.

42. §.

Hivatalát az ügynök mindaddig megtartja, míg annak pontos teljesítése ellen az igazgatóságnak kifogása nincs; vagy önmaga az intézeti viszonyt felbontani nem kívánja.

D) Kezelési költségek.

43. §.

A résztvevők által évenként fizetendő valószínű részvétdíjak tíz százaléka, mely már a B.) melléklet rovataiba be van számítva — fordítatik a tisztviselők s ügynökök díjazására.

Egyéb kiadások, mint házbér, fűtés, világítás, nyomtatás, hónapi vagy hírlapi hirdetések, úgy szinte minden lajstromok, hivatali könyvek, s irodai szerek az intézet külön költségén fizettetnek.

44. §.

Ezenkívül minden belépő a hivatalnokok fizetésére felvételi bizonyítványa átvételekor a biztosított összeghez képest fizet:

	frt.	kr.
100 frt-tól 200-ig	—	30
100 frt-tól 600-ig	1	—
100 frt-tól 1,500-ig	1	30
100 frt-tól 3,000-ig	2	—
azon felül	3	forintot.

Ezen díjak vétetnek a felvételi bizonyítvány harmadik egyénrei átírásakor is.

45. §.

Az ügynökökre eső díjazáson kívül minden tökéletességre vitt biztosítástól:

	frt.	kr.
100 frt-tól 200-ig	—	20
100 frt-tól 600-ig	—	40
100 frt-tól 1,500-ig	1	—
100 frt-tól 3,000-ig	1	30
azon felül	2	forint jár.

Melly a részvétdíjakhoz számítva minden ügynöknek évvégével adatik ki. — Mindezen díjakon kívül a tisztviselők s ügynökök semmi más rendes fizetésben nem részesülnek.

46. §.

Egyik tisztviselőnek sincs joga — ideértve az ügynököket is — fáradtságáért több jutalmat követelni, mint amennyit szabályszerűleg az intézet rendel; mert mindenkinek azon reményben kell hivatalba lépni, hogy őt fáradtsággal fogják megjutalmazni; következésképp ha hivatalát veszti, vagy leteszi, az intézettől semmi további díjazást nem igényelhet.

47. §.

A belépti, előlegezés, és pótdíjak fölvetelért, valamint a tőkék kezelésiért is, hivatalnokoknak semmi nemű díj sem adatik, és csupán az azoknak kezelésére fordított költségek tétetnek kiadásba. Minden nemű munkálatokat ingyen tartoznak végezni; ha mégis az évi számadás pontos bezárása után valami kamat maradványa lenne az intézetnek, az a tisztviselők fáradság-jutalmára használtatik fel.

III.

A biztosítottak jogai, s kötelességeik.

48. §.

A ki vagy saját életét akarja biztosítani, vagy egy harmadik által akar biztosíttatni, köteles az illető ügynöknél magát személyesen jeleníteni, mert ezen módon kívül biztosítás nem eszközölhető.

49. §.

Ép egészségben kell lenni az ajánlkozónak, miről hogy az intézet bizonyossá tétessék, a felvételt kívánónak két nyomtatott bizonyítvány példányát kézbesít, melyben az üregek kiegészítendőek.

Első bizonyítvány az ajánló-levél, mely ajánlkozónak egész vezetékeve, s keresztnevét, hivatalát, vagy mesterségét, jelen lakhelyét, szülőföldét, születése napját, s évét (keresztelő-levelét hozzacsatolva) a biztosítás módját, és összegét saját kezével írva magába foglalja. Ebben nyilatkozik még felvételt kívánó becsületszárára, s lélekisméretére, hogy tudta, s meggyőződése szerint semmi nemű testalkotását érdeklő, s más nyavalyában nem sanylik, mely hirtelen halálát okozhatná, s e szerint magát egészséges, s szabályszerűleg felvehetőnek tartja. Még e kívül ezen ajánló levelében az illető ügynök beleegyezésével három becsületeknek ismert egyéneket — kik közül egy okleveles orvos legyen — tartozik kinevezni.

Ezen tanuk a fenntebbi állítások valóságát közösen, s lélekisméretesen megvizsgálván az ajánlkozónak, —

Másodszor tulajdon aláírásuk, és saját pecsétjük alatt kelt bizonyítványt adnak; hogy ők a felvételt kívánónak nem csak személyét, erkölcsi magaviseletét, s életfolyamát tökéletesen ismerik, hanem meggyőződésük, s az orvosi vizsgálat szerint az életbiztosító intézet résztvevőjéül teljes biztonsággal fölvehetőnek tartják.

50. §.

A harmadik személy életére történendő biztosítás alkalmával, némi módosítással éppen a fenttebbi §-ban leírt bizonyítványok szükségesei, csak hogy ezeken kívül a biztosítónak a harmadik egyén életéhez kért is ki kell mutatni. (Alapsz. 61. §.)

51. §.

Mihelyt ezen bizonyítványok az igazgatóságnak be adattak, s ez az orvos jóváhagyásával a fölvehetést kétségtelenné találja: elkészítetik a fölvételi bizonyítvány; mely azonban csak akkor lesz kötelező erejűvé, ha a megkívántató előlegezés, és belépti-díj, valamint a 44. §-ban megállapított díjak nyugtató mellett lefizettek s a fölvételi bizonyítvány kézbe adatott.

52. §.

Ha napfényre jön az, hogy a biztosítás hamis bizonyítványokkal szerzetett meg, azonnal megsemmisítetik, és fölvételkor fizetett pénztári előlegezés, valamint belépti díj is további rendelkezés végett az illető hatóságnál tétetik le.

Nincs azonban joga az intézetnek ezt tenni, ha ezen csalás a biztosított halála után tűnik ki, mivel azon esetben azok ellen tartja fenn a visszeresét, kik a csalásban részesek voltak.

53. §.

Minden saját, vagy egy harmadik életét biztosított egyén, úgy szinte a fölvételi bizonyítvány engedményese köteles azon ügynökségénél, mellytől fölvételi bizonyítványát kapta — az évenként fizetendő szabályszerű pénzüsszeget arról eleve történt tudósítás után — négy hét alatt lefizetni. Ki ezt elmulasztja, s az ügynök írásbeli fölszólítása után is — mellyért a biztosított összeghez képest 4—8—15—20 krt. köteles fizetni — négy hét alatt eleget nem tesz, nem tekinthetik többé résztvevőül, — s fölvételi bizonyítványa megsemmisítetik, fizetett belépti díját elveszti, s az általa netalán fizetendő részvétdíjat, a pénztár-pótlék leszámítása után — ha szükséges, az igazgatóság törvényesen is behajtja.

54. §.

A biztosítottak szabadságában áll minden számadási év végével, fölvételi bizonyítványa visszaadása mellett, az illető ügynökségnél nyert, de még el nem telt, bármintemű biztosítást részben, vagy egészben fölmondani. Magában értetvén, hogy az illy részletesen, vagy egészben ki-

lépő résztvevőnek az általa beléptekor fizetett pénztári előlegezés aránylagosan a folyó évi lezárás után fizetendő évi részvétdíjába tudatik be. Ellenben a belépti díj egészen, vagy a biztosított összeghez mérten az intézet tulajdonává válik.

Minden biztosítási tőke kisebbitésekor új fölvételi bizonyítványt kell váltani.

55. §.

Ha pedig valaki fölvételi bizonyítványát elveszti, az illető ügynökségénél, vagy egyenesen az igazgatóságnál jelentést kell tennie, mely is azon esetben — a 44. §-ban megállapított díjakért ugyan, és az elveszett fölvételi bizonyítvány kihirdetése után — új fölvételi bizonyítványt ad ki; mellynek egyszersmind az előbbennek elveszte is megemlíttetik.

56. §.

Ha a biztosított párviadalban, öngyilkosság miatt, vagy elítélve esik el: biztosítása megsemmisül. Azon esetre mégis, ha bebizonyíttatik, hogy az öngyilkosság betegség következmény volt: a biztosítási tőke egészen, vagy részben, a felügyelő bizottmány hozzájárulásával visszafizettetik. Ezen § azonban nem alkalmazható olly biztosításra, mely egy harmadik életére történt, kivéven azon esetet, ha bebizonyíttatik, hogy a gyilkosságot éppen a harmadik egyén életét biztosító követte el.

57. §.

Azon esetben, ha valamely biztosított meghal, utódai, vagy a fölvételi bizonyítvány intézet előtt ismeretes tulajdonosa köteles az illető ügynökségnél, vagy az igazgatóságnál személyesen, vagy a legelső postán jelentést tenni; s ugyanakkor a halál tudvalevő vagy valószínű okát előadni. Melly jelentése után legfeljebb négy hét alatt a beteg orvosa bizonyítványát is — mellyben a halált okozó nyavalya kitétéssék — illető hatóság aláírásával megerősített halotti bizonyítvánnyal együtt — bemutatni köteles.

Ha pedig hirtelen halállal múlt ki a biztosított, avagy párviadalban, vagy öngyilkosság miatt esett el, vagy végvonaglásban minden orvosi segítség nélkül hunyt el: akkor az illető hatóságnak kell egy e végre meghívott orvos aláírása alatt kelt bizonyítványt a föntebbi időhatár alatt kiadni, mellyben egyszersmind a halált okozó körülmények is kijeöltessenek.

Mert ha a kitett határidő után adatnak ki a bizonyítványok, csak azon esetben érvényesek, ha az orvos, és illető hatóság a hely távolsága miatt nem tehették előbb.

58. §

Ha az előbbi §-ban említett bizonyítványok, — kivéve valamely különös akadály közbejöttét — a halál után négy hétnél későbbben adatnak ki, érvényteleneknek tekintetnek. Sőt ha a halál napjától számítandó év leforgása alatt sem tétetik kiegyenlítési követelés, akkor az elidősül, s az intézet semminemű fizetésre nem kötelezhető.

59. §

A biztosított halála esetét elegendőképp igazoló bizonyítványok benyújtása után 60 napra a biztosított tőke három negyed része a fölvételi bizonyítvány beadása mellett az igazgatóságnál azonnal kifizettetik, — a hátralevő negyed rész pedig a pénztári előlegezés beszámításával együtt, csak az utolsó évre esendő részvétdíj vonatván le, az évi számadás bezárásakor adatik ki.

60. §

A biztosított harmadik egyéne, annak engedményesei, vagy örökösein kívül valamely biztosított tőke fölvételére, csak azok vannak följogosítva, kik az illető hatóságtól arra kiadott igazolás mellett a fölvételi bizonyítványt is előmutatják. A harmadik egyénre történt biztosításnál, vagy engedményezésnél pedig a 16. §. rendelkezése áll, a miért is a fölvételi bizonyítvány jogszerű tulajdonosa által igényelt biztosítási tőke nagysága a megholt örököseinek egyenesen vagy hírlap útján az intézet által tudomásukra juttatik, hogy azon örökösök a szerint képesek lehessenek a hatvan nap után bekövetkező fizetési határidő előtt netalán létező igényeikre felügyelni, — ellenkező esetben, ha ezen határidő alatt magukat nem jelentették, az intézet a biztosító, annak engedményesei, vagy örököseivel történt számvetés után a biztosított összeget kifizeti.

IV.

Peres tárgyakbani intézkedés.

61. §

Ha az intézet valamelyik résztvevője, vagy bármely megholt biztosítottnak utódai kénytelenek a fölvételi bizonyítványt kiadó igazgatóság, vagy kerületökbeni ügynök ellen panaszt tenni: első esetben a felügyelő

bizottmány, — másodikban az igazgatóság előtt kötelesek azt előterjeszteni, és okadatolni, mely esetben ezek a panaszos tárgyat rögtön megvizsgálják, s szabályok értelmében elintézik.

62. §

Azon esetben, ha az intézet alapelvei, s szabályai nem deríthetik a panaszos tárgyat napfényre, vagy orvosi véleményezés után sem lehet azt kiegyenlíteni; választott bíróságnak van helye, mely a következőképp alakíttatik meg: mindenik fél választ magának orvost, a két orvos ismét egy törvénytudót, kiknek mind részrehajlatlanoknak kell lenni.

Mihelyt egyik fél választott orvost, tudtára adja a másik félnek, ki ha tizennégy nap alatt nem választott, elveszti választási jogát, s az a másik tulajdonává válik.

Ha pedig a két orvos szinte tizennégy nap alatt a törvénytudó választásában nem tud megegyezni, akkor az igazgatóságot illető hatóság nevez ki.

Ezen választott bíróság ítélete eldöntő, s a bukott fél fizeti az okozott költségeket.

63. §

A résztvevőknek soha, még biztosítási viszonyukban sincs joguk a tisztviselők és ügynökök magán személyét megtámadni, mivel ők mint megbízottak az intézet védelme alatt állván, hivatalos tetteikről csupán a felügyelő bizottmánynak felelősek.

64. §

A föntebb elősorolt §§-ok egyedül csak a biztosított halálakor kifizetendő tőke biztosítást illetik. Jelen intézet későbbben nyugdíjazási biztosítékokat is elfogad; mihelyt annak lajstromait, s kiszámításait elkészítendő az azt óhajtó közönségnek azonnal tudtára adandja.

A Székes-fejérvári első magyar életbiztosító intézetnél a halálozás szabályai szerint a résztvevők bár milly életkorára kiszámított kivetési összeletek; valamint ezeknél fogva minden számadási év után 100 frt. biztosított tőkére valószínűleg fizetendő részvét-díjaknak, úgyszintén a belépti és pótlék díjaknak

Minden életkorban fizetendő részvét-díjak kivétési számítása, alapsz. 7. §.			Ugyanez szerint: a 6. §.			A 100 frt. biztosított tőkére eső belépti-díj 12. §.			Élet-hosszra biztosítók pótlék összege:				
év:	ft.	kr.	dr.	ft.	kr.	dr.	ft.	kr.	dr.	ft.	kr.	dr.	
15	—	50	3	—	50	3	—	52	1	—	13	1	
16	—	51	—	—	51	—	—	54	1	—	13	3	
17	—	52	3	—	52	3	—	56	1	—	14	1	
18	—	53	1	—	53	1	—	58	2	—	15	—	
19	—	53	2	—	53	2	1	—	3	—	15	2	
20	—	54	—	—	54	—	—	1	3	—	16	—	
21	—	54	2	—	54	2	1	5	2	—	16	3	
22	—	56	1	—	56	1	1	8	—	—	17	1	
23	—	56	3	—	56	3	1	10	—	—	18	—	
24	—	57	1	—	57	1	1	13	2	—	18	3	
25	—	57	3	—	57	3	1	16	1	—	19	2	
26	—	58	1	—	58	1	1	19	1	—	20	1	
27	—	58	3	—	58	3	1	22	2	—	21	—	
28	—	59	1	—	59	1	1	25	2	—	21	3	
29	—	59	3	—	59	3	1	29	—	—	22	3	
30	1	1	3	1	1	3	1	32	2	—	23	3	
31	1	2	1	1	2	1	1	36	—	—	24	2	
32	1	5	3	1	5	3	1	40	—	—	25	2	
33	1	7	3	1	7	3	1	44	—	—	26	2	
34	1	9	3	1	9	3	1	48	1	—	27	3	
35	1	13	2	1	13	2	1	52	3	—	28	3	
36	1	15	3	1	15	3	1	57	1	—	30	—	
37	1	18	—	—	18	—	—	2	2	1	—	31	1
38	1	20	1	1	20	1	2	7	2	—	32	3	
39	1	22	3	1	22	3	2	13	—	—	34	—	
40	1	25	3	1	25	3	2	18	—	—	35	2	
41	1	26	3	1	26	3	2	24	3	—	37	—	
42	1	29	2	1	29	2	2	31	—	—	38	3	
43	1	32	1	1	32	1	2	37	2	—	40	2	
44	1	35	1	1	35	1	2	44	3	—	42	1	
45	1	38	1	1	38	1	2	52	1	—	44	1	
46	1	39	1	1	39	1	3	—	—	—	46	1	
47	1	44	3	1	44	3	3	8	1	—	48	1	
48	1	49	3	1	49	3	3	17	—	—	50	3	
49	1	55	—	—	55	—	—	3	26	1	—	53	—
50	2	—	3	2	—	3	3	36	1	—	55	2	
51	2	3	—	—	2	3	—	3	47	—	—	58	2
52	2	9	—	—	2	9	—	3	58	1	1	1	2
53	2	15	1	2	15	1	4	10	1	1	4	2	—
54	2	22	—	—	2	22	—	4	23	—	1	8	—
55	2	28	3	2	28	3	4	37	—	1	11	3	—
56	2	44	2	2	44	2	4	51	3	1	15	3	—
57	2	59	—	—	2	59	—	5	8	1	1	20	1
58	3	14	2	3	14	2	5	27	—	1	25	—	—
59	3	31	1	3	31	1	5	46	1	1	30	2	—
60	3	49	2	3	49	2	6	8	2	1	36	2	—
61	4	14	1	4	14	1	—	—	—	1	43	2	—

Majd így folytatódik a 69 életév koráig, amikor is már: 6 frt. 40 kr. és 3 dr. részvét-díjat kell az alapsz. 7. §. alapján fizetni, míg az alapsz. 6. §. alapján: 5 frt. 30 kr. és az élet-hosszra biztosítók pótlék összege: a 11. §. alapján 3 frt. 17 kr. —

Majd folytatódik úgy a 7. mint 6. §. alapján a részvét-díj egész 90 éves korig. Egy 90 éves életkorban levőnek: a 7. §. szerint — 110 frt-t, a 6. §. szerint 5 frt. 30 kr-t kell fizetni általában a 66. életévtől kezdve.

8. A FEJÉRMEGYEI TŰZKÁRMENTESÍTÉSI INTÉZET ALAPSZABÁLYAI^o

— Megállapított: az 1844. évi január 16—17. napján tartott megyei közgyűlés — 1821. sz. határozatával és 500 példányban kinyomtatott és a megyében a Járási Főszolgabíró urak által kiosztatott. —

1.) A Megyei öszves tűzkármentesítési Egyesület az adózókra nézve kötelező, a nemesekre nézve pedig önkéntes vállalkozás útján hat évre úgy alapított, hogy a nemesek az „ alatti formula szerint készítendő kötelezésnek magokat aláírják s az által magokat az Egyesület rendszabályainak pontos megtartására kötelezzék.

2.) Minden kár, mit az Egyesület valamelyik tagja tűz által szenved, az Egyesület mindenik tagja biztosított vagyona arányában teendő fizetésekkel helyre pótolni köteles, — e végre előlegesen több fizetés ki nem vettetik 100 frtra becsült biztosított vagyon után a IV. §-ban meghatározott osztályzat minémiségéhez képest egy, vagy két, vagy négy garasnál, melly után befolyó öszvegből legalább 2,000 váltó-forintnak a kisebb s nehezebben repartíálható károk kifizetésére és az Egyesület nélkülözhetetlen költségei fedezésére a pénztárban mindig készen kell lenni.

3.) A biztosítás kiterjed városokon, falukon és pusztákon lévő minden épületek éghető részeire és az azokban levő olly belsőkre, mellyek éppen az épület alkotó részeit tesszik — továbbá a természetnyekre s mind azokra a károkra, mellyet az Egyesület valamelyik tagja tűz által, vagy annak terjedése meggátlása tekintetéből elrongált biztosított vagyonában szenved.

4.) A biztosítandó vagyonnak a tűz eredhetésére és éghetőségére való figyelemmel három osztályzatra osztatnék: az elsőben jönnek a cserepes épületek, a 2-ban az éghető fedélzettel fedett épületek és a természetnyek, a 3-ikban azon épületek, mellyeknek rendeltetéséhez állandó tüzelés kívántatik: fabrikák, szeszgyárak, stb.

A 2-dik osztályzatú vagyonoktól két annyi, a 3-dik osztályzatú vagyonoktól pedig négy annyi fizetés kívántatik, mint az első osztályzatúaktól; — a szeszgyárakra nézve, mint amellyek legnagyobb kigyúlási veszedelmeknek kitétetvék, a biztosított értéknek egyedül fele kár térítésnek lesz helye.

5.) A biztosítandó vagyonok összeírása és megbecsülése a helybeliekből — a szolgabírák eszközésével — választandó öt tagokból álló egy vagy a község nagyságához képest több választmányok által eszközöltetik, és az eképpen történt becs és összeírás minden községben a helybeliekből választandó számosabb megbízottak eleibe megrostálás végett két párban bemuttatatik; — mi is megtörténvén, a szakaszbeli szolgabíró mindkettőt

hitesség végett aláírja, és az egyiket a helybelieknél hagyván, a másikat az előbbieket szerint választandó választmányához bemutatandja, az összeírás és megbecsülés költségei minden községben a helybeli társasági tagokat aránylag illetik; — magánybirtokokon és pusztákon pedig a becs a szomszédbeli választmány, vagy pedig a szolgabíró által végrehajtatik, és így párban hasonlóul az Egyesület választmányának bemutatandó.

6.) A kárpótlás követelhetése, és viszont a teherviselési köteleesség kezdetben egy meghatározott naptól, későbbben pedig azon időtől számítatik, a midőn az összeírást és becsét a szolgabíró, vagy akárki más az Egyesület választmányának elnökének bemutatandja.

7.) Azon tulajdonos, kinek ön személyétől eredő vétkes gondatlansága miatt ered a tűz, kárpótlást nem kap.

8.) Az összeírás és megbecsülés az épületekre nézve 6 évekre, a természetményekre nézve pedig évenként történik és ezen összeírás a takarás kezdetétől october 1-ső napjáig, a rakodási csomóknak kijelentésével, a választmányhoz beadandó, és a fizetések az e szerint megbecsült ár arányában történnek; a kárpótlás azonban csak az összeírt vagyonokban valószínűszenvenedett és hitelesen bizonyítandó kár arányában követeltethetik; a tehető fogyasztás eltitkolása esetében minden kárpótlás elvész.

9.) Minden birtok változás esetében, ha a birtok örökösödés, vagy átruházás útján tulajdonosi joggal megy más kezére, mint az Egyesület alaptörvénye a teherviselés alól időközben ki nem vonathatik, a haszonvevők és haszonbérletiek által biztosítás végett összeírt vagyon pedig a birtok külön változás esetének feljelentése mellett a további kötelezés alól mentesíthetetik a feljelentés és felmondás nem történte esetére pedig az ilyen javakat is az Egyesület biztosítottaknak tekinti s azokkal, valamint a kárpótlás igénylése — úgy a teherviselési köteleesség együtt jár. — Továbbá azok, kik más társaságnál is biztosítanak vagyonait, ezen Egyesülettől kárpótlást nem kapnak; úgy azok is, kik jelenleg más társaságnak vagynak biztosítva, mindaddig, míg ottani biztosítások ideje le nem jár, ezen Egyesülettől kárpótlást nem igényelhetnek, szabadságokban állván a más társaságnál lévő biztosításról lemondani, azon idő lejártáig is ezen Egyesületbe béállni — egy krajczárnál kisebb töredék a személyenkénti kivetésnél nem alkalmaztathatik, — és az ezekből emelkedő különbség a helységek javára esik.

10.) Az esztendő általi károsodások fejében fizethető maximum kétszázad részben, vagy két perczentben meghatározottassék.

11.) Az Elnök közhivatalnok nem lehet, megakadályoztatása esetében az igazgató tagok az elválasztás rendi szerint következőre viszik az elnökséget.

12.) Az Egyesületet igazgatja egy Választmány, melly áll egy Elnökből kilencz igazgató Tagból, kikhez járul az Egyesület Ügyvédje; — ezeknek választására az Egyesület minden Tagjai 50,000 váltó-forintig biztosított vagyon után küldhetnek egy választót az e végre a Kormányzó Al Ispán által kitűzendő gyűlésre.

13.) Minden két esztendőben a választmányi tagok közül 3, sors-húzás szerint hivataláról lemondani köteles, a választmányi Elnök által öszve hívandó társasági nagy gyűlésen ezen hiány újabb választással, mellynek a sorshúzás érte tagok is tárgyai lehessenek, kipótolassék.

14.) Az Elnök hat évig hivataláról törvényes s az Egyesület által elfogadható okok nélkül le nem mondhat.

15.) Az Egyesület ügyeinek intézésére s előforduló bíraskodásokra — az elnökön kívül két választmányi tag s így három személyből álló bíróság mulhatatlanul megkívántatik, a bírák mindenkor páratlan számmal legyenek, ellenkező esetben egy tag sorshúzás útján a bíraskodástól elmozdítandó.

16.) Ezen választmány által hozandó minden ítéletek a Megyei törvény székére, s feljebb is a meg nem elégedő fél által birtokon kívül hívathatnak, a feljebb hívásnak választmány előtti kijelentésére 3 hónap, a feljebb hívott ügy elmozdítására egy évi határidő engedtetik.

17.) Az Egyesületi választmányának kötelességei.

a.) Beszedni a szolgabíróktól, vagy akárkiktől az összeírásokat, és előforduló károk esetében megtenni a kivetést, melly szerint kelljen helységenként száztól fizetni.

b.) A követelt kárt támogató bizonyságok nyomán megítélni, a kifizetendő kár mennyiségét, s ennek kifizetését megrendelni, és az Egyesület pénztárnokának utalványozni.

c.) A tulajdonos személyétől eredő vétkes gondatlanságnak tulajdonítható égések esetében a VII. §. értelmében ítéletet mondani.

d.) Az égés után tett becsekkel meg nem elégedő félnek kívánságára, vagy az Egyesület érdekéből is — a kielégítés alapjául szolgálandó újabb becsét vagy kebeléből való kiküldöttjei, vagy pedig megbízottjai által eszközölni.

e.) A tűzoltás körüli rendelésekről és jutalmazásokról gondoskodni.

f.) Ezen választmány tagjainak az előforduló esetekben szükséges hivatalos utazásaikra megkívántató előfogatok az Egyesület pénztárából fizettetnek, egyéb jutalmok a közbizodalom adta önértéknél nem leend, egy vagy szükség esetében több Irnokok 100 frt. évi fizetéssel a választmány által alkalmaztathatnak, — az Egyesület ügyvédje mindenkor a Megyei tisztii fő ügyészi hivatalhoz fizetés nélkül kötendő.

g.) Az Egyesület igazgató választmánya nyilvánosságnak okáért minden évnegyedes közgyűlésre jelentést tész.

18.) A választmánynak magának állván leginkább érdekében az, hogy minél munkásabb, s a közügyek iránt érdeklél viseltető tagokat bírjon mind az el nem válalás, mind a közbejöhető halál, vagy más előre nem látható akadály esetében eredhető hiánynak kipótlása iránti ideigleni rendelkezésre maga a választmány megbizatik, az elkövetkező gyűlések joga lévén a további intézkedés, ezen ideigleni kiegészítés alkal-mával a választásnak azon járásbelire kelletvén esni, mellyből a biztos-sági tag hiányzott.

19.) A hitet minden választmányi tag a tiszt ügyész által előmuta-tandó forma szerint (ki ennek elkészítésére megbizatik) letenni a köz-gyűlés színe előtt köteles leszen.

20.) Az Irnokok száma kettőre határozatott.

21.) Az Egyesület Pénztáráról.

a.) Az Egyesület Pénztárát kezelni fogja minden fizetés nélkül a Megye hadi fő adószedője, s mint kötelesség jövőre ezen hivatalhoz hozzá köttetik.

b.) Az Egyesületi választmány által meghatározatván, hogy a tör-tént kár fedezésére a IV. §.-ban meghatározott osztályzat szerint 100-tól mit kelljen fizetni, — ezt minden községben az e végre választandó megbizott, az ottani összeírás és becsét végrehajtott választmánytól az V. §. szerint egy járásban meglevő összeírás szerint beszedi és a Neme-sek által a társaságba állaskor aláírott kötelezvény nyomán a fizetni vonakodók ellen a Szolgabírák által elégtételt eszközöl.

c.) A beszedett pénzt a járásbeli Aladószedőnek átaladja és az e végre készült könyvbe az átalvételt ugyan azzal bejegyezteti, az Aladó-szedő pedig minden községbeli fizetés kimutatása és a hadi fő Adósze-dőnek az Egyesület pénztárába lett befizetéséről ugyanaz aláírott elis-merése mellett az Egyesület választmányának jelentést tész és ezen jelentések a községeknek ennek megfelelő könyveivel mind annyszor, mikor a választmány szükségét látja összeütessenek (confortáltassanak).

d.) Ezen pénztár terhére egy alkalommal történt kisebb és egy egy községben összesen 200 pengő-forintot felül nem haladó károk kifizetését rendes becsek következtésében az elnök maga is utalványozhatja, nagyobb károsodások esetében az utalványozás csak a választmány által történ-hetik.

22.) Az égés után a helybeli választmány a tüztől megmaradt java-kat megbecsüli, és ha a vétkes gondatlanságnak bármi csekély nyomai volnának is, az esetet a szolgabírónak vizsgálat tétel végett bejelenti, ki is a vizsgálatot a VII. §. c.) pontja értelmében ítélethozás végett a

választmánynak megküldi, — a megmaradt javak becsüjét a kárvallott kezéhez vévén, kára kifizetéséért a választmány elnökéhez folyamodik, és a megmaradt javak becsült ára a biztosított vagyonok árából kihuzatik és az így kitudandó kár megtérítése, a kárvallott részére utalvá-nyoztatik, a helybeli választmány által tett beccsel meg nem elégedő kárvallott a VII. §. d.) pontja értelmében újabb becsért folyamodhatik és azt az Egyesület érdekéből a társaság ügyésze is a kárvallott követelése ellenében eszközölthet. —

Tűzkármentesítési Kötelezvény.

Alólírt, mint a Fejérmegyei tűzkármentesítési Társaságnak egyik tagja, kötelezem magamat és örököseimet, az intézet minden szabályainak pontos megtartására, a tűzkármentesítés alá összeírt vagyonomból járuló fizetési illetőségnek pontos teljesítésére, mit ha bármikor felszólításra harmad nap alatt nem teljesítenék, joga legyen az Intézetnek, bár melly külön e végre kijelelt tagjának felperessége alatt tartozásomat, s az okozott fáradságot és költséget szóbeli per útján kétszeresen rajtam és örököseimen valóságos foglalás és árverés mellett a foglallási formák s időszakok mellőzésével 8-ad nap alatt tetsző javaimból, ellen-szegülésem esetére hatalom karral is megvétetni.

(Aláírás.)

Tűzgátló rendőri szabályok.

1.) Az utcákon, házak és épületek, szóval minden gyúladható va-gyonokhoz közellévő, s perzseléssel használható élet-vermek (gabona-vermek) rontassanak el. (Ezek a vermek földbe vájt üregek voltak, alul — öblösek, fennt — szűknyílásúak és pörköléssel égették ki azokat, ezért tűzveszélyesek voltak.)

2.) A löveldözés a helységekben átaljában tilalmas.

3.) A kémények tisztán tartassanak.

4.) A gyúladásoknál az igazgató nem léte miatt tapasztalt zavarok-nak, engedetlenségeknek és rendetlenségeknek elhárítása tekintetéből a helység bíróján kívül egy fő, és helység népességéhez képest megkí-vántató több tüzi-kapitányok is rendeltessenek, kinek írásban adassék ki, melly házak, lakosaival rendelkezessenek? hány vizet hordó sze-kérel? hány vedres, csáklás és lajtorjás emberekkel tartoznak a gyul-ladás mellett megjelenni; — a nem engedelmességek pedig a Helység Bírái, Kapitányok és Nemesek Hadnagyai fenyítsék; — ugyanazon kapi-tányok az éjjeli őrhöz megkívántató strázsákat magok kerületeiből ren-

deljék és tulajdon kerületeikben a Ns Megyének gyuladást tárgyazó határozatait megtartassák; a tűzoltó Kapitányoknak engedelmeskedni nem akaró büntetése pedig a Tetes (Tekintetes) Megye által határozassék meg.

5.) Minden helység vízi-puskákkal, bőr-vedrekkal, horgokkal, csákyakkal, lapátokkal ellátva legyen, kapitány-víz pedig minden háznál 1 váltó-forint büntetés alatt tartassék, és ezen büntetésnek egy negyede a vizsgálódást tevő egyénnél legyen, 3 negyede a helybeli tűzoltó-szerek vásárlására fordíttassék, — ezen büntetés beszédéséről a büntetést eszköző Központi választmánynak évenként jelentést tenni köteles lévén.

6.) A tűzoltás körülötti szorgalom annál nagyobb ösztönzésére nézve, ki a tűz oltásra a maga szekerén legelőször hordóban vizet viszen 2 pengő-forintból, — aki magát a tűz oltás mellett különösen kitünteti, 1 pengő-forintból álló jutalmat kapjon; — úgy szintén különös jutalmat nyerjenek azon Kapitányok is, kik a kezeknél levő néppel a legszorgalmasabban megjelennek, és azokkal szembetűnőleg munkálkodnak, 1-től 5 p. forintig a választmány által meghatározandót.

7.) A takarmányok, amennyire lehet, az épületektől, s egymástól illő távolságra rakassanak.

8.) A szánszándékos gyújtogatót felfedező és hitelesen bebizonyító 1-től 5 pengőig, (később ezt az összeget Fejér megye 100 pengő forintra emelte fel), — vétkes gondatlanságból gyuladást okozónak feljelentője és bebizonyítója pedig 5-től 10 pengőig jutalmazandó. Egyéb iránt éjszakanak idején a városban, vagy helységben járkáló idegen, vagy gyanús személyeket a Kapitányok, éjjeli őrök, és strázsák tegyek őrizet alá, az ismeretleneket az általok kijelelendő házigazdájokhoz, hol szállások van, kísérvén, csak a gazdának, ki különben feddhetetlen erkölcsű legyen, jót állására bocsátván el, a helybeli, vagy helybelieknél lappangó gyanús személyeket őrizet alá tessék. —

9. DER KÖNIGLICHEN FREY STATT STUELLWEISSENBERG FEUER ORDNUNG.⁺⁵¹

(Székesfehérvár szabad királyi város tüzi-szabályzata.) 1728. Összeállította: Delegirte Kaiserliche und Königliche Cameral Commission. (Császári és Királyi kiküldött Kamarai Bizottság.)

„Minden dologban elkerülhetetlen a jó elővigyázatosság, különösen áll ez a tűzveszélyre vonatkozólag; ezért a kiküldött cs. és kir. kamarai bizottság összeállította az alábbi tüzi szabályokat és azok alkalmazását elrendelte a jövőre nézve.

És pedig minden házigazda köteles a kéményeket és tűzhelyeket tisztán és rendben tartani, amelyek szorgalmasan kiséprendők. A szénát, szalmát, almót, fát, hordókat és ilyen dolgokat tűzbiztos helyen kell tartani, ügyelni kell ezekre a gazdának és cselédjének, a tűzvizsgálók pedig nemcsak a kéményekre, hanem a padlásokra is ügyeljenek és ha tűzveszélyt látnak, azt jelentsék be.

Minden gazda lássa el magát tehetsége szerint tűzoltó eszközökkel, úgy mint fecskendővel, csákányokkal, létrákkal, edényekkel, stb. legyen háznál víz is és ha közelben tűz ütne ki, az első harangkongásra ezekkel az eszközökkel a tűznél legyen; a fürdősök (Baader) pedig kádjaikat tartsák vízzel tele; minden házigazda kútjánál legyenek vedrek, láncok és kötelek, hogyha a tűz esetén hozzá vizet meríteni jönnek, minden kéznél legyen.

A korcsmárosok és szállásadók vigyázzanak az idegenekre, nemkülönben a városrészek előjárói is (fertyalmestereknek hívták őket) és a gyanús dolgokról tegyenek jelentést: aki valamely gyújtogatót tetten ér és börtönbe viszi, 20 frt. jutalmat kap. Ha akár éjjel, vagy nappal tűz ütne ki, az éjjeli őrök a tanácsház tornyáról (Rath Thurm) figyeljék meg annak irányát és nappal piros zászlót tűzzenek ki a toronyra, éjjel pedig lámpát, még pedig a toronynak azon az oldalán, amely felől a tűz ég.

Asszonyoknak, gyermekeknek, vendégeknek és idegeneknek tilos a tűzhöz menni és csupán azok mehetnek oda, akiket odarendeltek; a tűzhöz siessenek az összes ácsok, kőművesek, kovácsok, lakatosok, fürdősök, kádárok, bognárok, asztalosok, főképen a kéményseprők, a mesterek és inasok, 15 frt. büntetéspénz terhe mellett, akik fejszékkal, emelőrudakkal, csákányokkal, kalapácsokkal, edényekkel, vedrekkal, létrákkal és efféle alkalmas eszközökkel kötelesek ott megjelenni és oltás a tüzet és fáradságuk meg lesz jutalmazva. De tartoznak a tűzhöz vonulni a munkások, favágók és napszámosok is, szintén vízzel, csákányokkal, létrákkal és hasonló eszközökkel.

Ha a fent említettek nem tudnának elegendő vizet hordani, akkor azok, akiknek kocsijuk, lovuk van, tartoznak megjelenni a tűznél tűzoltó eszközeikkel együtt és vizet kell hordaniok az ingoványról; aki az első lajt vizet hozza a tűzhöz, az kap egy frt-ot, aki a másodikat az fél frt-ot, a többiek pedig ahányszor egy lajt vizet hoznak, annyiszor kapnak öt garast. Az összetört vagy elveszett edényekért, kádakért, amelyek a tűzoltás alkalmával mennek veszendőbe, jutalom és kártérítés jár.

Minden házigazda köteles éjjel kitört tűz alkalmával lámpást akasztani a házára, főképen a sarokházak tulajdonosai, valamint vizet is tartani háza előtt és a háza tetejére eső szikrákat azonnal eloltani.

Minden tűznél jelen kell lenni a tanács egyik tagjának, akinek

minden rendelkezését meg kell tenni arra nézve, hogy a tűz elnyomására semmit se mulasszanak el és mindennemű távolabbi kártétel megakadályoztassék; azonban a tűz oltás körül akaratoskodók, késlekedők és az oltást hátráltatók szigorúan megbüntettetnek.

Az, aki valakit a tűznél elkövetett lopásért, vagy elidegenítésért feljelent, vagy lefog, három frt. jutalmat kap. Az említett jutalmakat és egyéb kiadásokat a város viseli, de emellett tüzetes vizsgálat folytatassék le a tűz keletkezésének kiderítésére vonatkozólag, hogy kinek a hanyagságából tört ki az, hogy ne csak az ebből származó károk térítessenek meg, hanem azért is, hogy egyik-másik az okozott kárért meg is büntetessék.”

Ezt a szabályzatot tehát az udvari kamara emberei készítették, akik nem ismerték kellőképpen a székesfehérvári helyzetet és állapotokat. Mert különben nem fordulna elő benne az a kitétel, hogy a városház tornyából kell harangkongatással jelezni a tüzet, holott Székesfehérvárott sohasem volt ilyen haranggal is ellátott városház-torony. Hanem Székesfehérvárott mindig a különböző templomok tornyából elhangzó harangkongatással jelezték a tüzet. —

J E G Y Z E T E K :

1. Ezen sorok írója írta meg a közel múltban egy 10 éves tanulmányban: *A magyar tűzkárbiztosítás története-t*, valamint *A jégkárbiztosítás és az életbiztosítás története Magyarországon*, amely tanulmányok felhasználási jogát az *Állami Biztosító Főigazgatósága* vásárolta meg arra a célra, hogy azt részben, vagy egészben: tankönyveiben, biztosítási folyóiratában, kiállításon vagy egyéb módon felhasználhassa.
2. Pl. *Vaktor F.*: A Trieszti Általános Biztosító Társulat és a biztosítási intézmény 100 éves története Magyarországon. (Bp., 1932.)
Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság 25 éves évfordulója. (Bp., 1883.)
Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság jelentése, 1857—1907. (Bp., 1907. 50 éves jubileum.)
3. *Csury J.—ifj. Marosi I.*: A magyar biztosításügy története. (Bp., 1931.)

R é s z l e t t a n u l m á n y o k :

- Bogár J.*: A magyar biztosításügy keletkezése és fejlődése. (Biztosítási Tájékoztató, Bp., 1958. IX.)
Erdős A.: Tűzkárbiztosítás. (Bp., 1910.)
Holly S.: A Marosszéki Kölcsönös Tűzkárbiztosító története. (Magyar Biztosítástudományi Szemle, Bp., 1933. VI. 15.)
Gyulai R.: A császári királyi szabadítékos révkomáromi biztosító társaság története. (Komárom, 1896.)
Hajdrik S.: Biztosításügyünk fejlődése és jelen állása. (Magyar Statisztikai Szemle, 1929. 5. sz.)
Kövári L.: A magyar és osztrák megszűnt, működő és keletkező biztosító társaságok történeti és statisztikai átnézete. (Pest, 1870.)
Közgazdasági Lexicon, I. k. (Bp., 1898.)
Olmosi E.: Adatok a biztosítás történeti kifejlődéséhez. (Bp. 1942.)
Osztróvszky J.: Az elemi kárbiztosítás Magyarországon. (Pest, 1858.)
Pach Zs. P.: Magyar Gazdaságtörténet. Közgazdaság-tudományi Egyetem. Kézirat. 1790—1900. (Bp., 1955.) — 1900—1918. (Bp., 1956.) — 1918—1944. (Bp., 1956.)
Poór J.: Középeurópa és a magánbiztosításügy Magyarországon. (Bp., 1917.)
Vadnai B.: Verespataktól Lócséig. (A magyar biztosítás története a XIX. sz.-ig. Bp., 1942.)
Vargha Gy.: Magyarország Pénzintézetei. (Bp., 1885.)
Weisz B. F.: Az állami tűzkártérítés eszméjének keletkezése és fejlődése Magyarországon. (Bp., 1883.)
Vértes J.: A legelső magyar életbiztosító társaság története. (Biztosítási Közlöny, Bp., 1932. XII. 23.)

Évkönyvek:

- A Biztosító Intézetek Országos Szövetségének évi jelentései*: 1919-től kezdve — 1942-ig, Budapest. (BIOSZ.)
Török Jenő Endre: Magyar Biztosítási Évkönyv, 1907-től kezdve — 1944-ig. Budapest.

Biztosítás-történeti vonatkozásokkal:

Szilágyi János—Minárovics János: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig, (Az Országos Tűzrendészeti Parancsnokság hivatalos kiadványa.) Budapest, 1960.

Hírlapok, folyóiratok:

Biztosítási és Közgazdasági Lapok, 1900—1928.
Biztosítási Közlöny, 1930-tól kezdődő évfolyamai.
Budapesti Hírlap, 1881-től kezdődő évfolyamai.
Falusi Gazda, 1856-tól kezdődő évfolyamai.
Gazdasági Lapok, 1844-től kezdődő évfolyamai.
Erdélyi Magyar Hírvivő, 1790. évi évfolyama.
Erdélyi Híradó, 1830-tól kezdődő évfolyamai. (Különösen gazdag biztosítás-történeti anyagot tartalmaz, főként a különböző Erdélyi-biztosítási intézményekre vonatkozóan.)
Erdélyi Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1898—1899. évfolyamai. (Több nem jelent meg.)
Magyar Biztosítástudományi Szemle, 1932-től kezdődő évfolyamai.
Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1894-től kezdődő évfolyamai.
Magyar Posta, 1857. évfolyama. (Több nem jelent meg.)
Pesti Hírlap, 1841-től kezdődő évfolyamai. (Később: 1879-től.)
Pesti Napló, 1850-től kezdődő évfolyamai.
Vasárnapi Újság, 1854-től kezdődő évfolyamai.
Világ, 1842-től kezdődő évfolyamai.

Levéltári anyag:

Tűzoltó Múzeum levéltári anyaga.
Fővárosi Levéltár, régi városi közgyűlési iratanyag, valamint a céhlevéltári anyag.
Egyetemi Könyvtár kéziratgyűjteményéből a céh-anyag.
Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi-könyvtár Kézirattárának anyagában található biztosítás-történeti iratok.
Rádasy-Levéltárban található biztosítás-történeti iratok.
Tudományos Akadémia, kéziratári anyagában található biztosítás-történeti anyag.
Az *Országos-Levéltár* anyagában, főként a Helytartó-Tanácsi iratanyagában található biztosítás-történeti anyag.
Vidéki Levéltárakban található biztosítás-történeti anyag:
Székesfehérvári Állami Levéltár iratanyaga.
Nyíregyházai Állami Levéltár iratanyaga.
Kaposvári Állami Levéltár iratanyaga.
És végül: *Magyar Központi Gazdasági Levéltár* iratanyaga.
4. *Barcza S.—Csabay D.—Ormai O.—Váradi I.:* A biztosítás elmélete és gyakorlata, I—II. k. (Bp., 1960.)
5. Az esetleges régebbi kezdeményezésekről azért nem tudunk, mivel a régi megyei és városi levéltári anyag, irományok a török-pusztítás következtében jórészt megsemmisültek és csak a törökök kitarokdása utáni időkből maradtak iratok.

6. A *Rendtartás* fennmaradt: az *Országos Levéltár* kincstári-osztályának utasításai között. (Ismeretve: *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle* 1898. évi V. éf. 35—)
7. *Juhász V.:* *Székesfehérvár* múlt századának tűzbiztonsága. Sz. Sz. 3/1933/25—
8. *Juhász V.:* i. m.
9. *Juhász V.:* i. m.
10. *Juhász V.:* i. m.
11. A *Nemzeti Múzeum* Kézirattárában levő céh-levellekhez csatolt pontozatokban maradt vissza.
12. L.: u. o.
13. *Vaktor F.:* i. m. 14. l.
14. *Olmosi E.:* Adatok a biztosítás történeti kifejlődéséhez. (Bp. 1942.) 2—
15. *Tűzrendészeti Közlöny*, 1938. évf. X. 1—15. sz.
16. *Erdős A.:* i. m. 15. és 26. l., *Barcza—dr. Csabay—Ormai—Váradi:* i. m. 101—
17. Pl. 1840. jún. 9. a Bajai égettek számára segedelem szedése rendeltetik el, az eredményről — jelentés teendő. L.: Fejér-megye 1840. évi 1867. sz. kgy. iratai, *Székesfehérvári Állami Levéltár*.
18. U. o.: 1481. sz. jegyzőkönyvi szám alatt.
19. U. o.: 1905. jegyzőkönyvi szám alatt.
20. *Székesfehérvári Állami Levéltár*, Gyúróról beküldött Főszolgabírói-körlevél-gyűjtemény, 1836. évi körlevelek.
- 21a. *Székesfehérvári Állami Levéltár* Fejér-megyei közgyűlési iratai között található: 1836. dec. 6-ról a Helytartó Tanács latin-nyelvű nyomtatott körlevele arról, hogy 1836. szept. 9-én *Tót-Komlós* (Békés-m.) helységet tűz pusztítá el, mely 25,245 frt. kárt okozott. Felsegélyezésükre segedelem szedése rendeltetett el. Ezt az elrendelést természetesen Fejér-megye közgyűlése is tudomásul veszi és ennek teljesítésére 81. sz. jkvi határozatával a főszolgabírókat felhívja. Ezt teljesítendő, Fejér-megye közgyűlési jegyzőkönyvének 1837. évi 534. sz. határozatában olvassuk, hogy a főszolgabírók jelentik, miszerint a múlt évben elrendelt gyűjtés is, ugyanis ugyanezen évi megyei-közgyűlési jegyzőkönyvben olvassuk: „Tiroli több helységek jég által károsított lakosai számára — segedelem nem adatott be.”
- 21b. *Szilágyi J.:* A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig. (Bp., 1960.) 97—98. l. és az *Országos Levéltár* helytartó-Tanácsi iratok 1771. évi.
22. De nemcsak ezek, hanem Veszprém, stb. vármegyék is. Mindezeket l.: *Országos Levéltár* Helytartó-Tanácsi iratok 1770—1780., valamint egyesekét külön is, pl. Bihar-m. Az Gyulladásbéli Történetek eránt T. N. Bihar Vármegye számára ki szabott rendtartás. (Magno-Varadini, 1782.) Található Nemzeti Múzeum Széchényi-könyvtár: 93, 159. sz. a *Miller Jakab Ferdinánd:* egybekötött füzetek között.
- 23a. A Helytartó Tanács 1769. évi I. és 1771. évi II. sz. rendelete alapján felállított tüzi-kassákra (cassa-incendialis) kutatásaink során mi hívtuk fel az illetékesek figyelmét. Közülük különösen a *Szabolcs-megyei* szolgáltatott okot egy már előbbi magyarázat során, több félreértésre. Ti. *Vaktor F.* i. m.-ben közölt egy fotó-cópiás részletet ennek az 1774-ben megalkotott Szabolcs-megyei tűzrendészeti-szabályren-

deletnek a befejező részéből, onnan, ahol éppen a községekben is megalkotandó tüzi-kassákról van szó. Ennek a fotó-cópiás résznek azt írta cím gyanánt: *Részlet a Szabolcs-megyei beadványból*. A szövegben pedig azt írta (14. l.), hogy — Szabolcs-megye is foglalkozott egy tűzkár-biztosító pénztár felállításának a tervével 1774-ben, de erre vonatkozó beadványukat a Helytartó Tanács elutasította. — Holott ez az irat, amelyiknek befejező részéről ez az 1932-ben kiadott könyv facsimiléje készült, nem egyéb, mint a kérdéses szabályrendelet. Benne a községekben is megalkotott tüzi-cassák bevételeinek taglalásáról van szó, ennek helyes értelmezésére felhíván a figyelmet, a *Tűzoltó-Múzeum* ezt az egész anyagot lefényképezte és így fotó-cópiában most itt is megvan.

- 23b. Székesfehérvár városi-tanács jegyzőkönyvei és számadási iratai az az 1772—80. évekből, Városi Levéltár.
24. *Országos Levéltár*: Helytartó Tanácsi iratok 1771—80.
25. L.: 22. j. említett: Az Gyulladásbéli Történetek, stb. V. részét és *Juhász*: i. m. 27—
- 26a. *Juhász*: i. m. 26—
- 26b. U. o.
27. *Erdélyi Híradó*, 1841. V. 23. sz. — Egyébként ilyen biztosító intézetek ebben az időben külföldön, pl. Franciaországban is voltak. Erre vonatkozólag: *Szemere Bertalan* (az 1848—49. évi szabadságharc tragikus sorsú belügy-minisztere, később: miniszterelnöke): *Utazás külföldön* (Buda-Pest, 1841.) c. könyvének 221. l. írja többek között: „Franciaországban sok és sokféle biztosító intézetek vannak: jég, marha, tűz, tengeri utazás veszedelmei ellen... A katonaságtól a sorsúzás előtti biztosítás (ilyen 12 van), ha a sors a biztosítottat érné, az egyesület állít helyette” stb. — *Szemere* utazásait 1836—37-ben végezte és akkori tapasztalatait írta meg a csak 1841-ben kiadható művében. — Lehet, hogy Székesfehérvár város tanácsa és polgársága is ilyen indító ok alapján hozta létre hasonló biztosítási intézményét és a mintát, lehet, hogy ebből a könyvből, illetve — Franciaországból vették, ma már ezt nem tudjuk megállapítani. Ez azonban mit sem von le kezdeményezésük értékéből, már csak azért sem, mivel eddigi megállapításaink szerint, ilyen biztosító intézet csak itt, Székesfehérváron létesült Magyarországon.
28. 1844. jan. 16—17-én kezdődött és folytatólagosan tartott megyei közgyűlés 1821. sz. határozatával fogadták el és mondták ki ennek megalakulását. L.: *Székesfehérvári Állami Levéltár* 1844. évi megyei közgyűlési jegyzőkönyvet és annak iratanyagát.
29. *Boros Mihály*: Népszerű tolmács az első magyar kölcsönös életbiztosító intézet alapszabályaira vonatkozólag. (Pest, 1847.)
30. *Székesfehérvári Állami Levéltár*: Fejér-megye 1840. jan. 16—23-án tartott közgyűlésének jegyzőkönyvében.
31. Alapszabályai megtalálhatók: *Gazdasági Lapok*, 1861. évf. 426—428. l.-in.
32. *ifj. dr. Csury—Marosi*: i. m. 45—46. l. Ez a társulat 500,000 frt. alaptőkével alakult meg, melyből azonban ténylegesen csak 125,000 frt-t fizettek be. Ez az intézet 1875-ig állott fenn, amikor is beszüntette működését.
- A Fejérmegyei Kölcsönös Szarvasmarha-biztosító Társulat létrehozását azért kell hangsúlyoznunk, mert eddig erről a biztosítási ala-

kulásról nem tudott semmit a magyar biztosítás történelem. — Ezt megelőzőleg 1860-ban alakult meg a *Bánátban* egy ugyancsak kölcsönösségi alapon működő állatbiztosító-társaság, de ez 1863-ban már meg is bukott. Hasonló sorsa jutottak a különböző bécsi állatbiztosító társaságok is. Mint az 1864-ben megalakult: *Taurus*, első általános bécsi állatbiztosító társaság, vagy egyesület, amely hazánkban is dolgozott, de alig 2 évi fennállás után kénytelen volt működését beszüntetni. Az 1865-ben alakult *Prometheus*, az 1866-ban létrejött: *Apis*, az 1867-ben megalakult: *Providentia*, mind egymásután szüntette be működését.

33. Eredeti alapszabályainak kézzel írott példánya megtalálható: *Tűzoltó Múzeum* kézirattárában. Innen másoltuk azt le jelen tanulmányunk számára.
34. *Nyíregyházi Állami Levéltár* adatközlése és az előbb említett kézirati alapszabály folytatását képező elszámolás, vagy számadás nyomán.
35. *Lukács Ö.*: Nyíregyháza szabad kiváltságolt város története, I—II. k., (Nyíregyháza, 1886.) I. k. 254. l. olvassuk: „A következő (1839.) évben, *Sulyán Adám* egy tűzkármentesítési intézetet tervezett a város számára, amely *Inczédy* polgármester által közzététetett, mely tervezet kölcsönös segély és biztosítás alapjára volt lefektetve. Ezen tervezet néhány évig a gyakorlatban üdvös eredményeket hozott.”
36. L.: az előzőekben és az *Országos Levéltár* Helytartó Tanácsi iratok 28. fasc.
37. *Székesfehérvári Állami Levéltár* Fejér-vármegye közgyűlési iratai, 1825. évi 234. jegyzőkönyvi szám alatt olvassuk: „*Tüzi Assecurans Társaságnak az Austriainak Rendszabásait megküldi Helytartó Tanács* (1824) dec. 6-ról.”
38. Az eredeti kézzel írott levél megtalálható: *Székesfehérvári Állami Levéltár* Fejér-megyei közgyűlési iratok 1844. évi kötegében.
- 39a. 1844. évi megyei közgyűlés 1694. sz. alatt.
- 39b. 1844. évi megyei közgyűlés 1821. sz. határozata.
40. *Lauschmann Gy.*: A székesfehérvári önk. tűzoltó egyesület 40 éve. (Székesfehérvár, 1913.) 12. l.
41. L.: Fejér-megye közgyűléseinek jegyzőkönyveit az 1845., 1846. és 1847. évekből.
42. A *Budai Nyugdíjpénztár* nevét később: *Magyar Nyugdpénz Intézetre* változtatta meg. Alapítási évét általában 1797-re teszik, holott ezt megcáfolja maga az intézeti igazgatóság: az *Erdélyi Híradó*, 1840. évi Június 19-i számában (194. l.) közzétett híradásában, mely a következő bevezető sorokat tartalmazza: „(Magyar nyugdpénz intézet.) Tekintvén azon nyugdíj élvezést, mit e 45 év óta fennálló üdvös intézet, jelenleg évenként 61,337 frt. 30 kr. váltóban nyújt, ...” stb. — Tehát 1840. júniusában 45 év óta állott már fenn, így alapítási éve: nem — 1797. év, hanem az 1795. év.
43. *Dr. Bogár J.*: i. m. 2. l.
44. U. o.: 2—3. l.
45. *Boros M.*: Élményeim 1848—1861. I—II. k. (Székesfehérvár, 1882.) I. k. 8—10. l.
46. *Boros M.*: Népszerű tolmács... stb. 29.) sz. a. már i. m.
47. Biztosítási-kötvény mintája:

születési év: „Biztosított tőke:
 Belépti életkor:
 székesfehérvári
 első magyar kölcsönös életbiztosító intézet
 18..... Január 1-én
 kezdődő számadási
 évnegyede Biztosítási idő határa:

FELVÉTELI BIZONYÍTVÁNY

.....szám.

A Magyarország s kapcsolt részei javára alakított első kölcsönös életbiztosító intézet, s annak meghatalmazásából alólírt igazgatóság az ezúttal átadott alapszabályok úgy szinte az intézethez beadott Ajánló-levél s hozzácsatolt bizonyítványok foglalatja értelmében ki is született 18..... hónapnapján, jelenleg pedig lakik életétfrttalkr.frt. tőke erejéig biztosítja.

Ezen biztosítás érvényessé válik, s az marad azon feltét alatt mindazonáltal, ha ezen bizonyítvány átvételekor, az ide csatolt jegyzék szerint fizetendő egy évi valószínű részvét, és belépti díj készpénzben azonnal lefizetetik, s jövőben is minden számadási év végével megkívánatandó s kiveendő részvétdíjak és pótlékok szabályszerűleg és pontosan nyugatató mellett le fognak fizetetni.

Más részről, nevezett intézet — hogyha a biztosítás érvényességben marad, — a biztosított halála utáni szabályszerű fizetésre magát kötelezi.

Költ hónap napján, 18..... évbén.

Az első magyar kölcsönös életbiztosító intézet igazgatósága.”

48. A Nagyszámok-törvényére vonatkozóan 1.: *Huszár Géza*: A nagy számok törvénye és a díjtartalék. (Magyar Biztosítástudományi Szemle, 1938. VI. 15. sz.) Valamint: *Barcza—Dr. Csabay—Ormai—Váradi*: i. m. I. k. 68. l.
 49. *Boros M.*: 29. és 46. j.-ben i. m.
 50. L.: *Tűzoltó Múzeum* kéziratárában levő kézirat-példányt.
 51. *Dr. Juhász*: i. m. 25— és *Székesfehérvári városi levéltár*: régi iratanyagát.

Der wohl am meisten vernachlässigte wissenschaftliche Zweig der Wirtschaftsgeschichte ist die Geschichte der Versicherungen.

In Erkenntnis dieses Mangels entstand vorliegende Studie. Derartige Studien oder Monographien sind auch deshalb notwendig, um dereinst auf dieser Grunlage das systematische Fachbuch der Geschichte der ungarischen Versicherung — das derzeit noch aussteht — schreiben zu können.

Warum wir gerade die versicherungsgeschichtliche Rolle des Komitates Fejér zum Ausgangspunkt unserer Erörterungen gewählt hatten, findet seine Erklärung darin, dass unter allen Komitaten Ungarns hier die meisten Versicherungs-Initiativen verzeichnet worden waren.

Vor der eingehenden Besprechung dieser Versicherungsanregungen, die in der Vergangenheit auch verwirklicht wurden, möchten wir mit einigen Worten auf die historische Rolle des Komitates in der ungarischen Geschichte hinweisen.

Bis zu der Eroberung des Landes durch die Türken war das Komitat Fejér mit dem Komitatssitz Székesfehérvár das erste Komitat des Landes. Székesfehérvár war dereinst die Residenz- und Krönungsstadt der ungarischen Könige. Hier wurden zumeist auch die Landtage der ungarischen Könige. Hier wurden zumeist auch die Landtage abgehalten. Die königliche Gruft in der mittelalterlichen Basilika war die Bestattungsstätte der ungarischen Könige. In Székesfehérvár hielt der König oder sein jeweiliger Vertreter, der Palatin auch die Gerichtstage ab, zu denen alle, die einen Rechtshandel hatten, von weit und breit herbeiströmten, um den Rechtsspruch des Königs oder seines Vertreters zu vernehmen.

Nach der 150 Jahre währenden Türkenherrschaft (1541—1688) änderte sich die Lage. Székesfehérvár wurde zerstört, das Komitat verwüstet, das eine Einbusse der zentralen Macht und des Ansehens von Stadt und Komitat zur Folge hatte.

Im Zuge Vertreibung der Türken aus dem Komitat wurde auch der Komitatssitz Székesfehérvár am 19. Mai 1688 — somit zwei Jahre später als Buda — von den Türken befreit. Schon aus dem darauffolgenden Jahre 1689 ist uns eine Verordnung der Stadt Székesfehérvár bekannt, in der bereits die ersten Keime einer Brandschadenversicherung aufscheinen. Unter anderem verordnete der Stadtrat, dass die durch eine Feuersbrunst zu Schaden gekommenen eine behördliche Unterstützung erhalten sollen. Seit dieser Zeit erliess der Stadtrat desöfteren Verordnungen, die sich auf das Feuerlöschen bezogen. Diese zeitweilig erlassenen Vorschriften wollen wir hier erörtern, weil sie ein klares Bild der Feuerbereitschaft der damaligen Zeiten ergeben.

Im Jahre 1774 erliess die Stadt Székesfehérvár wieder eine Feuerlöschordnung, die den Verordnungen von 1769—1771 des 1723 ge-

gründeten Landes-Statthaltereirates entsprachen und die Gründung einer Cassa-incendialis, einer „Feuerkasse“ vorsah. Von diesen Geldern wurden die Feuerlöschgerätschaften angeschafft und auch die durch Feuerschaden Verunglückten unterstützt. Solche Cassa incendialis, „Feuerkassen“ mussten in einer jeden Stadt und in einem jeden Munizipium gegründet werden. Die diesbezüglichen Erlasse und Schriftstücke blieben unter den Urkunden des Landes-Statthaltereirates im Staatsarchiv erhalten.

Die Einnahmen der Feuerkassen setzen sich aus folgenden Posten zusammen: 1) legata, d. h. Vermächtnisse; 2) Gebühren, die ein jeder, der das Bürgerrecht erhielt, entrichten musste; 3) bei Kauf- und Verkaufsverträgen musste nach einem jeden Gulden ein Denar bezahlt werden; 4) Strafgeelder, die jene entrichten mussten, die sich gegen die Feuerverordnungen vergangen hatten. Letzten Endes dürfen auch die verschiedenen Spenden und Dotationen, die den Feuerkassen zukamen, nicht unerwähnt bleiben.

1840, wenige Jahre nachdem mit dem sog. Reform-Landtag des Jahres 1825 das ungarische Reformzeitalter begonnen hatte, gab es im Komitat Fejér bereits drei solche Versicherungs-Gesellschaften, die hier entstanden waren:

1.) Die Versicherungsgesellschaft oder der Verband für die Rekrutenstellung der Stadt Székesfehérvár war von den Bürgern der Stadt mit einem jährlichen Beitrag von 10 Gulden pro Kopf gegründet worden. Zweck und Ziel dieser Versicherungsgesellschaft war es, den jährlichen Rekrutenkontingent der Stadt aus dieser Kasse anzuwerben, um auf diese Weise die Befreiung der Bürgersöhne von der Militärpflicht zu gewährleisten. Im Jahre 1841 musste die Stadt Székesfehérvár 62 Rekruten stellen; 20 Neulinge hatten sich zum Teil freiwillig gemeldet oder waren von einzelnen Familien gedingt worden, so dass die Stadt nur für die Assentierung von 40 Mann sorgen musste. Für diesen Zweck standen 3800 Gulden zur Verfügung, von der die Stadt jene Soldaten rekrutierte, die sich für eine militärische Dienstzeit von 10 Jahren verpflichteten. Auf jeden Rekruten entfielen 90 Gulden. Unter den Söhnen der Kleinhäusler fanden sich zahlreiche Anwärter, die sich in der Hoffnung meldeten, nach Ablauf der zehn Jahre mit dieser Summe und deren Zinsen Haus, Hof, Vieh oder wirtschaftliche Einrichtungen erstehen zu können und somit ihre Zukunft zu begründen. Sollten sie aber im Kampfe fallen, dann schien von dieser Summe der Lebensabend der alten Eltern gewissermassen gesichert.

2.) Eine zweite derartige Versicherungsinstitution war eine Versicherungsanstalt für wechselseitige Schadloshaltung bei Hagelschlag

oder Feuersbrunst, — „Fejérmegyei Kölcsonös Tűz- és Jégkármentesítési Intézet“, — die 1844 nach einem Vorbild des Komitats Szabolcs gebildet wurde, deren Statuten — erweitert durch die sich auf den Hagelschaden bezüglichen Satzungen — unter Nr. 1821, laut Beschluss der Generalversammlung im Jahre 1844 angenommen wurden. Im ganzen Komitat wurde der Wert der Häuser, Bauwerke, ferner aller Naturalien festgesetzt. Wenn dann jemand Hagel- oder Feuerschaden erlitt, wurde er von den anderen Mitgliedern der Versicherungsgesellschaft entschädigt, dem versicherten Wert und seinen Einzahlungen entsprechend, dem errechneten Schlüssel gemäss. Der Beitritt war für die Leibeigenen verpflichtend, während es dem Adel frei stand, einzutreten oder nicht.

3.) Die dritte Versicherungsinstitution die von Székesfehérvár ausging, war eine Lebensversicherungs-gesellschaft „Első Magyar Kölcsonös Életbiztosító Intézet“. Auch vom Versicherungsgeschichtlichen Blickpunkt war dies die bedeutendste Schöpfung. Auf Gegenseitigkeit beruhende Brandschaden-Versicherungsgesellschaften gab es um diese Zeit auch in anderen Komitaten, hauptsächlich in Siebenbürgen. Aber die Lebensversicherungsgesellschaft, die 1846 in Székesfehérvár zusammentrat, war landweit das erste derartige Unternehmen. Diese Lebensversicherungsanstalt nahm Versicherungen für einen gewissen Termin oder auf den Fall des Hinscheidens des Versicherten an, mit vorherbestimmten jährlichen Gebühren, die auch vom Alter des Versicherten abhängig waren, gemäss der Methode einer nachträglichen Berechnung des Kostenanteiles. Jeder, der sich versichern liess, erhielt eine tabellarische Darstellung der verschiedenen Tarifsätze.

Eine jede dieser Versicherungsanstalten besprechen wir in eigenen Kapiteln und bringen auch ihre mit Überschriften versehenen Satzungen. — Zu bedauern ist jedoch, dass der Freiheitskampf von 1848/49 all diesen Institutionen ein Ende bereitete. Doch verdienen sie es als versicherungsgeschichtliche Anregungen beachtet zu werden.

4.) Die vierte Versicherungsanstalt des Komitates Fejér war die 1861 gegründete Gesellschaft zur Versicherung des Rindviehs: „Fejérmegyei Kölcsonös Szarvasmarhabiztosító Társulat“. Bereits 1840 hatte man die Gründung einer landweit gültigen Versicherungsanstalt geplant: es handelte sich um eine Versicherungsgesellschaft für jene, die durch Viehseuche zu Schaden gekommen waren „A Marhavész meggátlására alakult kármentő Társaság“. Damals gelang es noch nicht, die gute Absicht in die Tat umzusetzen, erst zwanzig Jahre später, doch auch dann beschränkte sich das Unternehmen nur auf das Komitat Fejér und nicht auf das ganze Land. Nach einer Einteilung der Rinder in Klassen wurde ihr Wert festgesetzt und dementsprechend wurden dann die

Versicherungsgebühren bestimmt. Wir geben die Satzungen dieser Versicherungsanstalt bekant und besprechen auch die Tätigkeit der Gesellschaft.

Durch diese vier Versicherungsgesellschaften kommt dem Komitat Fejér eine bedeutende Rolle in der Geschichte des ungarischen Versicherungswesens zu.

ISTVÁN KIRÁLY MÚZEUM KÖZLEMÉNYEI:

Szerkeszti: FITZ JENŐ

Az ISTVÁN KIRÁLY MÚZEUM KÖZLEMÉNYEI Fejér megye történetére, műemlékeire, néprajzi és természettudományi kincseire vonatkozó tudományos, népszerű és múzeumi vonatkozású tanulmányokat közöl a következő sorozataiban:

- A. sorozat:** *Tanulmányok Fejér megye múltjából*
Fejér megyére vonatkozó tudományos dolgozatok magyar és idegen nyelven.
- B. sorozat:** *Múzeumi Füzetek*
Fejér megye múltját és jelen életét ismertető népszerű füzetek.
- C. sorozat:** *Alba Regia*
Az István Király Múzeum tudományos évkönyve.
- D. sorozat:** *Katalógusok*
Az István Király Múzeum állandó és időszakos kiállításainak vezetői, katalógusai.
- E. sorozat:** *A Fejér megyei múzeumok évi jelentései*
A megyei múzeumok évi jelentései.

A KÖZLEMÉNYEK A., D. és E. sorozatai csak az István Király Múzeumban kaphatók (Székesfehérvár, Gagarin tér 3.). A B. sorozat (*Múzeumi Füzetek*) újság pavilonokban és Könyvtérjesztő Vállalat antikvárboltjaiban is megszerezhető. A meghatározatlan időközönként megjelenő füzetek előfizetése 6—6 számonként 12,— Ft.

M Ú Z E U M I F Ü Z E T E K :

(B. sorozat)

1. <i>Fitz Jenő</i> : Csókakő vára (2. kiadás)	1,— Ft.
1. <i>Fitz Jenő</i> : A székesfehérvári középkori bazilika (3. kiad.)	3,— Ft.
3. <i>F. Petres Éva—Fitz Jenő</i> : Fejér megye rövid története I.	3,— Ft.
4. <i>Fitz Jenő</i> : Séta a régi Székesfehérvárt	3,— Ft.
5. <i>Radetzky Jenő</i> : Székesfehérvár madárvilágáról	2,— Ft.
6. <i>Stigler István</i> : Székesfehérvár nyomdászatának 150 éves története	3,— Ft.
7. <i>Fitz Jenő</i> : Török erődítések Fejér megyében I.	2,— Ft.
8. <i>Fitz Jenő</i> : Török erődítések Fejér megyében II.	2,— Ft.
9. <i>Fitz Jenő</i> : A sárkeszi mithraeum	1,— Ft.
10. <i>Juhász József</i> : Székesfehérvár ostroma 1490-ben	2,— Ft.
11. <i>Fitz Jenő</i> : A középkori Székesfehérvár	3,— Ft.
12. <i>Fitz Jenő</i> : Végvári harcok Fejér megyében	3,— Ft.
13. <i>F. Petres Éva</i> : Mészöly Géza	1,— Ft.
14. <i>Wathay Ferenc</i> : Székesfehérvár veszéséről való história	2,— Ft.
15. <i>Fitz Jenő</i> : Régészeti kutatások Fejér megyében	2,— Ft.
16—17. <i>Környei Elek</i> : Beethoven Martonvásáron	7,— Ft.
18. <i>Farkas Gábor</i> : Seregélyes parasztsága a XVIII. sz-ban	3,— Ft.

19. Környei Elek: Eötvös József Ercsiben	5,— Ft.
20. Csongor Rózsa: A Vörösmarty Kör története	5,— Ft.
21. F. Petres Éva: Csók István és Fejér megye	3,— Ft.
22. Farkas Gábor: Szabadhídvég története	5,— Ft.
23. Bogár János: Fejér megye szerepe a magyar biztosítás-
ügy történetében	10,— Ft.

FEJÉR MEGYEI MÚZEUMOK
KÖNYVTÁRA

Leltári szám: 25.193

Könyvtárunkban az MSZK 2001-02. évi költségvetésének 1 (A-6) iv. fejeletében az 1997. évi költségvetésről szóló törvény alapján...

Készült 1500 példányban az MSZ 5601-59. szabvány szerint 4 (A-5) ív terjedelemben
63. 767 Székesfehérvári Nyomda